

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

DUILIU ZAMFIRESCU

O P E R E

Ediție îngrijită, prefață, note, glosar de
MIHAI GAFIȚA

III

N U V E L E

Facultatea de ...
BIBLIOTEA
— CLUJ —

BCU Cluj-Napoca
FILOL 1972 00825

SCRIITORI ROMÂNI
EDITURA MINERVA
București, 1972

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

UN DRUM GREȘIT

I

După actul al doilea al *Traviatei* ieşi din stalul întăi un domn, înalt la statură şi cam posomorît la chip, care se duse de-a dreptul la vestiar, se îmbrăcă şi porni fără să aştepte sfîrşitul reprezentaţiei.

Afară era o lapoviţă de ţi-ar fi fost groază să umbli pe jos, chiar fiind mai de rînd şi mai puţin elegant decît dînsul. Domnul acesta însă, spre marea mirare a băieţilor cu jurnale, o luă prin apă şi se duse de-a lungul Podului Mogoşoaiei în jos, spre bulevard, cu riscul de-a fi stropit pînă şi prin buzunare de trăsurile ce veneau după el[1]. Mergînd, fluiera încet şi cam lung cîntecul de dragoste al Traviatei, atît de ştiut pe dinafară de toată lumea şi de toate flaşnetele.

În seara aceea primadona izbutise să dea o viaţă adevărată chipului Violetei, şi cu toată banalitatea muzicei şi a libretului, rolul atît de omenesc şi de atingător al *Damei cu camelii* mişcase cu tot dinadinsul pe domnul cu care ne întîlnim acum.

Era el oare atît de străin de ale muzicei încît auzea atunci pentru întîia dată pe Traviata? sau este adevărat că sufletul nostru are, neatîrnat de lumea dinafară, unele momente de exaltare proprie în cari cele mai mici cauze de emoţiune, sentimentalismul cel mai banal al altuia înrîureşte cu o rară putere asupră-ne?...

Oricum ar fi, ceea ce era adevărat la acest om se dăduse pe faţă: îl mişcase Traviata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El se coborî de-a lungul Podului Mogoşoaiei, o luă pe strada Carol[2] şi intră într-un gang, unde sună: uşa se deschise uşor, cu discreţie, ca la un cunoscut, şi el urcă scările, încet, aproape placid, zbîrnăind încă cîntecul de la teatru. Se duse drept înainte, la uşa ce era în fund, şi intră.

Era un salonaş liniştit, simplu, cu oarecare bogăţie de perdele şi de scoarţe, dar atîta tot. Lampa, naltă şi elegantă, era învelită într-un fel de borangic auriu care îndulcea puterea luminei; soba pîlpăia cu cei din urmă cărbuni, şi toată atmosfera odăii era prietenă cu lucrurile dintr-însa. În faţă cu uşa, în fund, o femeie tînără sta la piano cu un copil pe braţe şi se încerca să-i poarte degetele pe clape. Îi întindea mînuţele pe clavir, zicîndu-i încet:

— Uite, puiule, aici e *do*, aici e *re*, aici e *fa*.

Şi el o întreba drăgălaş şi lung:

— Da?...

— Da, puiu mamii.

— Da?...

Şi amîndoi păreau atît de trebuitori şi de îndestulători unul pentru altul, încît ar fi umplut numai ei doi lumea întreagă. Şi nu-ţi puteai altfel închipui pe acea femeie, cu tîmplele frumoase pe frunte, naltă şi senină, decît ţinînd pe braţe un copil ca al ei, bălan, cu buclele pe spate şi cu ochii albaştri şi nevinovaţi.

Cînd omul pe care-l urmărim intră în casă, copilul fugi de pe braţele mamei sale şi, răpezindu-se spre el, se apucă de piciorul lui, sărind ca un ied şi-i săruta mîna cîntînd:

— Tata, tata, tata!...

El îl mîngîie pe păr şi-i zise liniştit:

— Bonsoir, Constant, — ce, nu v-aţi culcat voi încă?

— Nu ne-am culcat, răspunse mama copilului. E tîrziu?

— Sunt aproape unsprezece.

Ea, drept încheiere, îşi luă copilul de mînă şi, simplă, îi zise:

— Haidem, puiule; tata are de lucru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu, nu, răspunse el, întinzîndu-se pe canapea cu un căscat ostenit, n-am de lucru. Închipuieşte-ţi că am fost la teatru şi n-am putut să stau.

— Nu ţi-a plăcut?

— Ba nu, cîntau binişor... dar nu ştiu ce am: îmi făceau mai mult rău decît bine. Ţie nu ţi s-a întîmplat niciodată, Silvio, să te supere lucrurile bune?

Silvia îi pusese mîna pe frunte, îngrijată.

— Nu, dragă, n-am nimic, adăogă el.

Şi, drept recunoştinţă, îi luă mîna şi i-o sărută, şi se vede că-i făcu atîta bine, că faţa ei senină şi serioasă se învioră ca la o rază de soare. Se aşeză binişor pe marginea canapelei şi-i luă amîndouă mînile în mînile ei mici şi albe şi uşor răzemîndu-se de pieptul lui i le strîngea cu căldură.

— Eşti bine? spune drept. Eu văd că nu mai am putere să te ghicesc.

— Sunt foarte bine, răspunse el rîzînd, — şi o atrase puţin către dînsul. Ea se lipi binişor cu capul de obrazul lui, într-un extaz de fericire clară, serioasă, de-abia respirînd de teamă să nu-i pară prea grea.

— Poate că ai fi vrut şi tu să mergi la teatru.

— Nu, nu, se grăbi ea a răspunde. Vino dacă poţi mai devreme, îndrăzni a-i zice cu o înmuiare de glas rugătoare; atîta să faci pentru mine... dacă poţi...

— Astăzi n-am venit devreme? o întrebă el zîmbind, dar cu o vădită nesiguranţă.

— Astăzi da... şi cînd ai şti cît sunt de fericită!

— Dar altă dată nu?...

— Eu nu zic nimic... tu trebuie să te judeci.

— Iar începem? îi zise el uitîndu-se mai lung la dînsa.

— Nu, nu, nu, răspunse ea în grabă. Vino cînd vrei, numai vino. Ei, ce să-ţi fac!... cînd inima ar fi aşa de cuminte pe cît vreau eu, nici o singură vorbă n-aş rosti care să te supere.

— Cum de n-a adormit băiatul pînă acum? o întrebă el, uitîndu-se la copil, care se juca jos pe covor.

Ea îşi întoarse ochii spre băiat, şi vederea lui îi făcu bine.

— Cum îţi seamănă, Constant, băiatul!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Mai mult ţie, dragă. El e mai blond decît mine. şi... mai frumos.

— A!... astă-seară eşti şi galant.

— Sunt drept. Nu care cumva vrei să zici că nu-i leit poleit cum eşti tu?

Adevărul era însă că copilul semăna mai mult cu el decît cu ea.

Şi ea, uitîndu-se lung la copil, îi venea parcă să se ducă la el, dar totodată nu-i venea să se despartă de celălalt. Atunci chemă băiatul lîngă dînşii şi, cîteşitrei, se lipiră unul de altul, ca un mănunchi de ramuri tinere.

Silvia însă băgă de seamă că băiatul avea ceva în mînă.

— A... Constant! de ce umbli cu scrisoarea tatei, dragă?

Băiatul întinse mîna cam nedumerit.

— Uite, Constant, o scrisoare pentru dumneata.

Îi chema la fel pe tată şi pe fiu.

— Pentru mine? Ce-o mai fi şi asta, zise el, luînd plicul din mîna copilului. A!... o scrisoare de la bătrînul!...

Apoi cetì, şi o isprăvi răpede, căci se vede că era scurtă. După aceea rămase cu ea în mînă, uitîndu-se pe gînduri în lumina lămpei. Silvia căta cu nelinişte la el, iar copilul se da pe lîngă dînsa cu un şiretlic drăgălaş, ochind ceva pe masă. Nemaiputîndu-se stăpîni, el atinse pe mama sa cu degetul şi-i şopti la ureche:

— Plicul, mamă...

Ea luă plicul binişor de pe masă şi i-l dete.

— N-am cetit de mult slova bătrînului, zise el.

— Ei bine, Constant? Ce-ţi scrie? întrebă ea cu o vădită temere de-a nu fi indiscretă.

— E foarte bine. E atît de bine încît vrea să călătorească. Poimîne vine la Bucureşti.

— Da?... întrebă ea lung. Cu treabă?

— Se vede. Nu-mi spune.

Şi amîndoi tăcură, părînd mulţumiţi de lămuririle ce-şi dau unul altuia, dar în fapt amîndoi se afundau în gînduri lungi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu culci băiatul, Silvio? o întrebă el, sculîndu-se.

— Ba da, răspunse ea, luîndu-şi copilul de mînă.

— Eu cred că chiar noi ne putem odihni, zise el, trecîndu-şi braţul pe sub al ei. Haidem; mîne am de lucru.

Ea îşi rezemă capul de umărul lui, fericită, şi cîteşitrei se duseră să se culce.

II

A treia zi, pe la $10^1/_2$, Constantin Dumitriu Lupu, sau Constant, cum îi zicea Silvia, aştepta pe peronul gării sosirea trenului. Nervos şi nerăbdător, el măsura asfaltul cu paşi îndesaţi, simţindu-şi în suflet neliniştea ce ne-o pricinuieşte apropierea oricărui eveniment. Cu forţa neatîrnată de voinţa noastră cu care revin ideile ce ne preocupă, gîndurile lui Constant se învîrteau împrejurul vieţei lui din anii din urmă, ş-în absorbirea lor vedea răsărind din două funduri opuse capul Silviei şi al bătrînului. Ca tot omul care trăieşte sub înrîurirea a două sentimente vrăjmaşe, voinţa lui nu putea deschide nici un drum spre liman, şi numai cînd fluierul locomotivei vesti sosirea trenului, sîngele îi fugì spre inimă şi rupse echilibrul balanţei, înclinînd-o spre noul-venit. În adevăr, la o scară a vagonului, bătrînul State Dumitriu Lupu, cunoscut mai bine sub numele de colonelul State, se încurca în poalele şubei, căutînd cu ochii pe fiul său, care-l văzuse şi se lupta cu mulţimea să ajungă pînă la el.

— Da' de ce te-ai mai supărat mata pe frigul ăsta, zise bătrînul, spre a zice ceva, pe cînd fiul său îi săruta mîna.

La drept vorbind însă el era fericit, şi, mişcat precum era, uită că el se supărase să vie tocmai din fundul Moldovei. Constant îi strînse lucrurile, le dete în mîna unui om să le ducă la trăsură, şi se duse să scoată valiza bătrînului de la bagaje. Colonelul rămăsese pe peron, învîrtindu-se fără căpătîi şi zicînd din cînd în cînd:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Să mergem, ha?... Mergem, Constant?
— Mergem, tată, iacă acuş, să scoatem cufărul.
— Ei, ei, bine zici, îl uitasem, bată-l vina lui!
În sfîrşit scoaseră cufărul şi plecară.

Colonelul State fusese colonel fiindcă aşa veniseră vremurile, dar altfel nu era într-însul nici cea mai mică sămînţă de erou. Bunătatea şi blîndeţea lui îl meneau să fie duhovnic sau dascăl de şcoală primară, ş-în ţara lui, cum îşi chema el moşia, la atîta se şi mărginea activitatea sa militară. Acareturile şi averea le lăsase în grija coanei Păune, soţia sa, care, sufleteşte, era tocmai partea protivnică a colonelului. Născută stăpînă în toată puterea cuvîntului, se amorezase de uniforma şi farmecul iuncărului Lupu, a cărui bunătate părintească de-acum, la tinereţe era numai graţie şi simpatie pătrunzătoare. Dînsa poruncitoare, ambiţioasă, cu cultura franceză a restauraţiunei; el blînd, vesel şi foarte dispus să mişte lumea înainte, se complectau cum da Dumnezeu. De la naşterea şi mai cu seamă de la creşterea băiatului, toată despărecherea sufletească a acestei părechi se mărise, fiindcă aci colonelul pusese mîna pe vîrful mustăţei şi zisese femeii sale cum rareori avea obiceiu să zică:

— Ia ascultă, Păuno, sunt eu stăpîn în casa asta ori ba?... Aşa vreau să fie şi aşa trebuie să fie!

Şi semeaţa coana Păuna simţea că aici nu mai încape răspuns, şi se supunea pe tăcutele, ba cine ştie dacă nu chiar cu oarecare plăcere. Astfel că, în această singură ramură, colonelul rămase stăpîn pe situaţie. Încolo, el era liberal şi coana Păuna conservatoare, şi la moşie se făcea politică conservatoare; lui îi plăceau petrecerile vesele şi lăutarii, iar coana Păuna nu-i putea suferi, şi la moşie lăutarii nu se apropiau niciodată de curtea boierească; el ar fi băut bere cu plăcere, dar nevastă-sa hotărîse că berea e o băutură mojicească, şi berea fu îndepărtată de masa lor.

Ca om cuminte ce era, el trecea peste toate aceste nimicuri, pentru liniştea şi demnitatea casei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi e ştiut că copiii, chiar cînd sunt mici, înţeleg şi compătimesc cu acela din părinţi care în viaţa zilnică li se pare că e victimă; cu atît mai mult cînd sunt mari. Constant simţise puţin cîte puţin tirania la care se supunea tată-său de bunăvoie, şi mai tîrziu înţelese foarte bine înaltul simţimînt şi puterea morală ce se ascundea sub forma blajină a vieţei colonelului. Dacă la acestea se va adăoga grija de toate zilele şi dragostea nemărginită pe care o simţea copilul la tată-său, lesne se va pricepe mişcarea sufletească a tînărului cînd se văzu acum singur în trăsură cu bătrînul.

De ani întregi nu se dusese pe acasă, deşi trăia în aceeaşi ţară cu părinţii. Împrejurări cari îl legaseră încetul cu încetul de capitală, unde era magistrat, puseseră un fel de pînză de ruşine şi de lipsă de energie pe caracterul lui. Mama lui de ani de zile era tot pătimaşă şi nu ieşea de la moşie; tată-său era sănătos, dar bătrîn, astfel încît vacanţe după vacanţe trecuseră fără ca ei să se vadă.

La otel, totul era pregătit şi încălzit, şi bătrînul, după ce se dezmorţi puţin, ceru ceai.

— Ce faci astă-seară, Constant, ai treabă?

— Nu, tată.

— Atunci să mai stăm de vorbă, băiete.

Apoi, cum se plimba prin casă, veni drept la el şi-i puse amîndouă mînile pe umeri, vesel:

— Da' te-ai făcut bărbat, bre, în toată puterea cuvîntului... zău aşa, adăogă el mişcat. Uite, eu m-am micşorat... Sabia s-ar tîrîi după mine... Hei, zise el mai încet, sunt ani de-atunci...

Şi în adevăr, Constant băgă de seamă că bătrînul scăzuse de un lat de mînă.

— Dar altfel eşti bine, tată, zise el, luîndu-se după bătrîn şi apucîndu-l cu mînele de umeri pe la spate, fără să-şi mai poată stăpîni pornirea inimei.

— Bine, fătul meu, răspunse colonelul, luîndu-i astfel mînile, mă-ta e cam gubavă, iar eu, slavă Domnului, tot mă ţiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ce face mama? întrebă Constant, desfăcîndu-se de bătrîn şi ducîndu-se să deschidă chelnerului care aducea ceaiul.

— Ce să facă, cum o ştii, zise colonelul mustăcind: acum face alegeri. Au o combinaţie a lor, cu Tudosie Gorciu şi Comăneştenii, cu care zice că au să facă praf pe prefect.

Colonelul tăcu şi amestecă zahărul cu zgomot, uitîndu-se la suprafaţa tulbure a ceaiului.

— Eu am venit cam din poruncă, adăogă el cu vocea pe jumătate, ca să te iau cu mine... la ţară... aşa zice mă-ta. Nu-i vorbă, am şi puţină treabă la Credit, şi a tot stat de capul meu: du-te, du-te, încît a trebuit să plec... Dar tu, adăogă el după o pauză, dacă nu vrei să vezi pe mă-ta, nu merge...

— Ba eu vreau... răspunse celălalt cu jumătate de glas.

Era cea dintăi dată cînd vorbeau amîndoi, ascunzîndu-şi gîndurile adevărate.

— Vreau, cu mare plăcere, adăogă tînărul, dar mama face opoziţie guvernului, şi eu sunt slujbaş al statului.

— Dă, cum vrei, răspunse bătrînul. Ea mi-a zis că doreşte să te vadă, ca să facă apel la simţimîntul tău patriotic şi la demnitatea ta de om spre a te hotărî să votezi contra. Zice că nu degeaba eşti fecior de boier, adăogă plimbîndu-se prin salon şi ascunzîndu-şi în mustaţă un zîmbet ironic, şi mai cu seamă copilul ei...

Aci se opri; dar, ca şi cum i-ar fi părut rău că rîde în faţa lui de mama sa, zise răpede:

— Vino, vino... şi fă cum vrei. Dar e bine să vii. Ce e bine nu e rău. Şi afară de asta, zise deodată, întorcîndu-se din plimbarea ce o făcea prin odaie, trebuie să ne gîndim şi la altceva: eu îmbătrînesc, mă-ta e bolnavă... ori mai trăim un an, doi, ori ba... şi aş vrea să te văd însurat. Măi băiete, ai 34 de ani, ştii?

— Ştiu...

— Cu prilejul votului, poate să-ţi arătăm şi cîte ceva mai drăgăstos decît Tudosie Gorciu. Mi se pare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

că ți-a scris Păuna mai acum vreo doi ani de fata Mălinească?...

— Da, zise Constant încet.

— Sau poate ți-ai găsit tu singur ceva? Cu atît mai bine. N-o să trăiesc eu cu dînsa, bre omule. Halal să-ți fie, dacă e fată de oameni de ispravă... Numai, rămîne să te înțelegi cu mă-ta, și acum e prilejul s-o aduci bine din condei: tu-ți dai votul pentru Gorciu și eu pentru fată.

Și se întoarse bătrînul rîzînd și căutînd să-l însufleţească și pe el; dar el sta pe scaun cu brațele atîrnînd la vale și căutătura preocupată, uitîndu-se țintă înainte-i, fără să vadă pe tată-său, care se apropiase cu totul de el și-l observa.

— Ha?... zise bătrînul.

— Da, așa-i, răspunse dînsul într-aiuri.

Colonelul dete ușor din cap, ca un om nemulțumit, și sorbi lung din ceai. După o tăcere de cîteva minute, el urmă:

— Va să zică crezi că o să poți veni cu mine?

— Cînd pleci dumneata? îl întrebă fiu-său, hotărîndu-se în sfîrșit să pară om.

— Eu cred să-mi sfîrșesc mîine treaba, și poimîne seara aș pleca, dacă ai vrea și tu...

— Da... răspunse fiu-său, gîndindu-se, cred că o să mergem împreună. Numai o să fie cam greu cu congediul.

— Nici n-ai nevoie de congediu, zise bătrînul încet și mulțumit. Cu învoiala unui tovarăș, ori a președintelui poți să lipsești două-trei zile, nu-i așa?

— Așa cred...

Apoi, încetul cu încetul, vorba luă alt drum. Bătrînul îl întrebă de tribunal, de petreceri, de viața bucureșteană, și o dată capitolul plecării isprăvit, cumpăna și înconjurul cu care se urmase vorba pînă aci fură lăsate la o parte.

Pe la miezul nopții se despărțiră, frățește, stînd încă în ușă să-și mai spuie cîte ceva, și cînd Constant se coborî pe scară, părea aproape liniștit și sigur. Dar, mergînd, scenele și vorba de la început îi reveniră în minte. Oare știa ceva bătrînul? sau venise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tocmai ca să cerceteze. Se găsesc prieteni binevoitori întotdeauna care să se ocupe de viaţa noastră, şi oricît de ascuns şi de rezervat trăia el cu Silvia, ştia bine că toţi camarazii cunoşteau această legătură. Şi atunci nemulţumirea şi supărarea contra oamenilor îi purta paşii mai cu grabă către casa din strada Carol, şi astfel, ca să ajungă şi mai iute, opri o trăsură şi se duse pe sus.

Acasă era încă lumină. Silvia, ca întotdeauna îl aştepta, chiar dacă ar fi venit la ziuă. Dar urcînd scara, omul acesta care venise în trăsură pîn-aci, se gîndi că ar fi mai bine să doarmă la el în seara aceea (căci, pentru orice împrejurare, îşi păstrase o odaie în care se zicea că stă cu chirie). Umbra vorbelor tatălui său se întindea mai adînc în sufletul lui decît credea el, şi, cum se întîmplă totdeauna între sentiment şi judecată, cînd reacţiunea sentimentală încetează, judecata îşi ia stăpînirea ei. Se duse în acea odaie rece în care se zicea că stă cu chirie şi vru să se culce; dar era aşa de frig încît trebui să-şi îmbrace paltonul la loc şi să se întindă astfel pe pat. După cîteva minute, bătu cineva la uşă.

— Intră!... zise el tare şi răstit.

Dar nu intră nimeni. El ştia cine e şi înţelese că tonul acela ar fi descurajat chiar pe un creditor îndrăzneţ.

— Intră... repetă încă o dată mai încet.

Uşa se deschise binişor, cu o lungă discreţie, şi Silvia se ivi în prag, serioasă şi simplă, cum era întotdeauna, strîngîndu-şi haina la gît cu mişcarea sfioasă a sufletelor umilite.

— Tu erai? zise el, cu accentul omului care se aşteaptă la mai mult.

— Da, răspunse Silvia, ai venit?...

— Precum vezi...

— Astă-seară vrei să dormi aici? întrebă ea încetinel. Să-ţi fac puţin foc.

— Cum vrei...

Dînsa trecu înapoi în odaia din care venise şi peste puţin se rentoarse cu cîţiva cărbuni într-o tinichea şi cîteva lemne. Le puse încet în soba de tuci ce era.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

în mijlocul casei și închise portița, așteptînd să se aprindă focul. Ea sta în genunchi, la gura sobei, uitîndu-se la tăciunii ce fumegau, el se uita din pat în podele, și numai lampa de pe masă, cu pocnetul ei molcom, părea vie. După cîtva timp tăcerea păru a-i mira pe amîndoi și amîndoi ar fi voit s-o întrerupă cu o vorbă naturală, care să nu dea pe față preocuparea fiecăruia. Dînsul respiră cu putere de mai multe ori în aer, căutînd să-și vadă aburul cald, în atmosfera rece a odăii.

— Pi !... da' frig e !... zise el strîngîndu-se sub palton.

Silvia își întoarse capul spre el un moment și după aceea se puse a grămădi din nou hîrtie și a sufla în foc.

Cum sta jos, plecată pe un genunchi și pe-o mînă, rochia subțire de noapte i se desfăcuse toată la gît și umerii albi și plini rămaseră goi. El se uita la dînsa din pat, pe sub gulerul paltonului, și văzînd-o astfel goală, plecată jos pe scînduri spre a-i face foc și a-l încălzi, își surprinse sălbătăcia inimei și-i fu rușine. Se sculă din pat răpede, cu gînd să o ia de jos și să treacă în camera încălzită de-alături, dar, ridicat vertical, femeia de jos era Silvia de toate zilele, care făcea adesea focul, fără ca el să se emoționeze pentru asta. Capul culcat și capul drept nu mai vedeau cu aceeași măsură. Dînsul se mulțumi a trece singur în cealaltă odaie, crezînd că-i spune prin aceasta și ei ce trebuie să facă, și, printr-o mișcare firească, trase drept la foc și se puse a răscoli cărbunii și a-i apropia mai spre gură. Ușa rămăsese pe jumătate deschisă. După vreo zece minute el își întoarse privirile într-acolo aproape iritat că dînsa nu l-a înțeles, dar, neauzind nici un zgomot, se sculă și se duse să vadă ce-i. Nu era nimic. Silvia nu se mișcase de la gura sobei. Ghemuită jos, cu coatele pe genunchi și capul în mîni, era dusă pe alte tărîmuri. Părea că o apăsa ceva, soarta bunăoară, și ea, fără putere, fără vaiete, se tupilase sub apăsarea menirii ei. El se apropie de ea și-i puse pe umeri paltonul rămas pe pat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Silvio, de ce stai goală în odaia asta rece şi mai cu seamă jos. O să răceşti, să te îmbolnăveşti.

Ea îşi ridică capul din mîini, şi cu o credinţă adîncă, sălbatică aproape, îi zise:

— Crezi?... Şi gîndeşti c-ar fi vreo pagubă?

— Vorbeşti copilării, răspunse el, încercînd să rîdă dar simţindu-se cuprins de puterea tristă a vorbelor ei. Haidem dincolo, să stăm la foc, adăogă el, ridicînd-o de jos.

Şi trecînd amîndoi în odaia încălzită, el trase un jilţ lîngă sobă.

— Vino să stăm împreună, Silvio; e atîta vreme de cînd n-am mai stat aici amîndoi.

— O să te ostenesc, zise ea, încet.

— Vino, vino, nu mă osteneşti.

Şi fără altă rugăminte, ea se aşează pe braţele lui, în fotoliu, şi-l luă de gît, lipindu-şi obrazul de umărul lui. Dar aci trebuia să se hotărască criza: lacrimile strînse în suflet îşi găsiră izvorul lor natural cînd femeia se simţi în braţele calde ale bărbatului. Ea plînse încet, trist, cu puterea adevărată a durerii. Simţea prea bine ceea ce se petrecea în sufletul omului aceluia, care de opt ani era amantul ei şi de opt ani era hărţuit şi îndemnat de toată lumea s-o lase. De mult timp deja ea înţelesese că numai copilul, şi poate, mai mult decît copilul, obiceiul, legea cea mare a firii, îl aducea spre dînsa, cu aceeaşi neschimbată pornire ca şi în vremea cînd o iubea. Căci cîţiva ani la început o iubise cu adevărat, şi hrana zilelor ei de-acum erau amintirile timpului aceluia, cînd de-abia ieşită din azil[3], venise să trăiască cu bătrînul profesor de nemţeşte, tatăl ei, şi-l întîlni, tînăr şi voios, urcînd scara şi scoţîndu-şi pălăria cu respect înainte-i. După cîteva luni, bătrînul dascăl muri, lăsînd-o singură între cer şi pămînt. Şi fiindcă aşa e lumea, o ţesătură stranie de nimicuri dureroase şi vesele, alături de nemîngîierea pierderii tatălui, veni mîngîierea dulce a amorului acestui tînăr, care, atras de frumuseţa limpede a Silviei şi dus poate de milă, se interesă de soarta ei. Ea îl iubi cu toată puterea tinereţii şi a singurătăţii în care rămăsese,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi astfel, fără să socotească şi fără să se mire, deveni femeie şi mamă.

Iar acum, cînd sta ca şi altădată în braţele lui, ce bine simţea că dragostea murise!... Murise amorul şi rămăsese numai obiceiul, un lanţ nespus de greu cînd inimile sunt încă tinere. Şi cum sta lipită de dînsul, se simţi arsă de-o căldură sufletească stranie, care îi trecu ca o flacără misterioasă prin vinele capului.

— Ah, Constant, ce bine că există moartea! zise ea cu aprindere.

El, mişcat de accentul sincer al acestor vorbe, o dezlipi puţin de el şi se uită la dînsa lung.

— Silvio, nu eşti bine? sau ce şarpe te-a muşcat azi de inimă?

Ea îl privi cu întristare şi dete încet din cap.

— Cred că începi să devii histerică, adăogă el.

— Nu-i aşa? întări ea, neînţeleasă şi descurajată.

Şi fără putere de-a se scula sau de a-şi stăpîni lacrimile, plînse. El, jumătate glumind, jumătate nervos, scoase batista din buzunar şi o întinse peste capetele lor amîndurora.

— Să plîngem sub acoperiş ca să nu ne vadă tăciunii.

Apoi, cum era cu mîna pe batistă, o lipide obrazul ei şi-i şterse binişor ochii.

— Mai mare ruşinea, plîngi ca copiii, adăogă el, şi nici nu mi-ai spus nimic de băiat.

— Doarme, răspunse ea încet, dîndu-şi părul de pe frunte la o parte.

— Hai să-l vedem şi să ne culcăm, zise el sculîndu-se şi luîndu-i un braţ sub al lui.

Ea îl ascultă şi se ridică de pe scaun cu un adînc oftat.

Băiatul dormea, cu buclele grămadă pe ochi. Tatăsău i le dete în lături binişor, vorbindu-i încet, în limba lui peltică şi drăgălaşă şi juçînd lîngă pat ca la horă. Dar nimic nu putu să însenineze sufletul femeii, în care jalea şi oftatul prinseseră rădăcină de mult. Descurajaţi amîndoi, se culcară pe tăcutele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

căutînd, ca toate naturile fără energie, scăpare în somn...

III

A doua zi, părăsindu-şi femeia şi copilul spre a merge să dejuneze cu tată-său, după cum de cu seară părăsise pe tată-său pentru femeie, el ducea cu dînsul hotărîrea fricoasă de-a spune bătrînului că nu putea lua congediu de la tribunal şi deci nu putea ieşi din capitală.

Bătrînul se coborîse în birt.

Cînd intră Constant, îl găsi în fruntea unei mese, încunjurat de vreo trei-patru persoane cu totul ciudate, care stau numai pe-o muche de scaun, gata a se scula la cel mai mic semn al colonelului. Unul purta un palton ros, îmbrăcat numai pe-o mînecă, iar mîna cealaltă părea legată de gît, ca la un om rănit. El vorbea încet, umilit, miorlăit, şi din cînd în cînd ciugulea haina colonelului, care i se părea nemăturată. Altul tînăr, nalt, buhav, sta în picioare, încercînd să zîmbească şi dînd din cap cu admirare ori de cîte ori colonelul deschidea gura. Un al treilea, tînăr de tot, student poate, cu cîteva tuleie de barbă blondă, nehrănit, anemic, rîzînd fără măsură la cîte-o vorbă mai năzdrăvană a colonelului şi apoi reluîndu-şi deodată rolul stării sociale pe care-l juca. Toţi săraci şi mizerabili... Ei văzură cu fericire venirea noului conmesean, căci aceasta silea pe colonel să le dea drumul, strecurîndu-le în mînă, la fiecare, cîte-o consolaţie sunătoare.

— Uite, îi vezi, Constant, zise bătrînul, aceştia sunt cei mai mari duşmani din localitate ai guvernului; prin urmare eu sunt dator să-i ajut... aşa mi-a poruncit mă-ta. Fiecare zice că e venit să reclame în contra vampirului de prefect[4], să-l dea la gazetă, să-l maltrateze, să-l demascheze şi mai ştiu eu ce să-i facă... Dar ei îşi caută bieţii oameni slujbă, adaose bătrînul zîmbind; iar tînărul acela e gazetar... urmă colo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nelul dînd din cap; cum stau vremurile, ia, o s-ajungă ministru dacă n-o fi prea prost!

Şi astfel, rîzînd şi bine dispus, colonelul se puse cu fiu-său la masă.

— Da' bine, bre, voi v-aţi boierit de tot prin partea asta a ţării. Ce văd eu aicea, e poznă mare...

În adevăr birtul acela era birtul partidului cu dare de mînă, cu alte cuvinte al guvernului. Totul era luxos şi elegant, afară poate de obrazuri. Vorba se ridica, ca aburul din bucate, din ce în ce mai sus; se întindea de la o masă la alta, cu tonul sceptic şi satisfacţia grasă a parveniţilor; umplea sala de un bruhaha sordid, iar cuvintele ce se puteau surprinde erau foarte puţin caste.

Colonelul State, care nu văzuse de mult faţa nouă a lumei bucureştene, era grozav de mirat. Mai cu seamă militărimea îl neliniştea.

— De unde atîţia generali, măi băiete?

— Ei, tată, dumneata crezi că lumea stă locului?...

— Ba nu. Eu înţeleg că lumea merge înainte, şi chiar îmi place. Dar prea au răsărit mulţi deodată!...

— În urma războiului aşa e totdeauna.

— Povestea vorbei: în urma primejdiei mulţi voinici s-arată.

— Mi se pare că ai trecut şi dumneata în opoziţie: te-a cîştigat mama, zise Constant zîmbind.

— Ba nicidecum, răspunse bătrînul. Mie mi-e dragă lumea, şi tinereţa, şi mişcarea, dar cu regulă, măi frate. Pîn-acum ţi-am zis vreodată: însoară-te? Nu, fiindcă nu era încă vreme, şi pentru că nu vream să mă amestec în treburile tale: tu ai să trăieşti cu nevasta ta, nu eu; şi te ştiam destul de bărbat ca să nu mă tem că ai să te încurci undeva prosteşte.

— Mi se pare că vorbeam despre generali, zise fiu-său, răsucind talerul pe loc.

— Da, dar vream să-ţi spun că toate lucrurile trebuiesc făcute cu măsură şi la vremea lor, şi văd că tu laşi să-ţi treacă vremea, adăogă colonelul, întorcîndu-se la vorba lui.

— Va să zică aţi hotărît să mă însuraţi, îl întrebă fiu-său cu oarecare tărie în vorbă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu că am hotărît... dar zic şi eu, ca părinte. Ştii vorba lui moşu-tău Niţă: pînă la 25 de ani se însoară omul singur, de la 25-35 îl însoară alţii; de la 35-45 îl însoară dracul, şi de la 45 încolo nici dracul nu-l mai însoară...

Constant prinse acest prilej ca să puie convorbirea pe-o cale glumeaţă şi neserioasă.

— Vrea să zică eu numai un an mai am pînă să mă pețească dracu... Mai bine primesc să rămîi nepeţit, sfîrşi el rîzînd.

Bătrînul făcea un chef nespus, ştergîndu-şi lacrimile, care, ca la toţi bătrînii, îi veneau numaidecît în ochi.

— Săracul moş Niţă, zise Constant. A murit de mult, tată?

— Ei, Dumnezeu să-l ierte, de mult... Era frate cu mă-ta, dar era mai frate cu mine decît cu ea.

— El nu s-a însurat niciodată, adaose Constant, ca cum ar fi chemat pe unchiul său în ajutor.

— Ei, şi la ce ţi-e bun? Nu s-a însurat omeneşte, şi a trăit toată viaţa lui cu o fată din casă... ba mi se pare că are şi un copil cu ea, un flăcău în sat cît tine de nalt şi de zdravăn.

— Ehe, trebuie să merg să-mi văd rudele, zise tînărul, dînd din cap.

— De aia îţi spun: fă lucrurile pe şartul lor, şi daca te-i căi, să fie vina mea. Unde mai pui, adaogă bătrînul, făcînd ochii mici şi veseli, că mi-ar fi şi mie drag să văd trăgîndu-mă de halat vreo trei-patru lauri... pe care să ţi-i tund chilug şi să mi ţi-i vîr la oaste de la 6 ani...

— Ar trebui să-i comandăm băieţi pe toţi, îl întrerupse fiu-său, prins de vioiciunea dorinţei bătrînului.

— Ei, fătul meu, cum te-i purta...

— Cred c-o să mă port bine, zise Constant ridicînd capul şi căutînd să se uite liniştit şi serios la tatăl său, — fiindcă n-o să mă însor...

— De... cum îi vrea... răspunse bătrînul încet. Eu mă gîndeam la Elencuţa Mălinească... dar dacă nu vrei să te însori, e treaba ta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi tăcură amîndoi. Bătrînul aprinse în mijlocul mesei o ţigară şi începu a scoate rotocoale mari de fum, pe care le urmărea în aer cu preocupare.

— Şi dacă nu vrei să mergi nici acasă... iar eşti liber, adăogă el după cîteva minute, ca şi cum vorba s-ar fi urmat fără întrerupere.

— Ba nu... acasă merg, merg cu plăcere numai să pot căpăta congediu.

— Aş dori atîta lucru să poţi face pentru noi, zise bătrînul cu un rar accent de voinţă, ce punea cîteodată în voce şi care era atît de ascultat.

— Sper... mai mult decît sigur, încheie tînărul.

În cele din urmă vedea el bine că n-avea încotro: trebuia să se ducă.

Pînă a doua zi seara se învîrti prin lume ca un nenorocit, fără a-şi găsi stare locului. În fundul nehotărîrii lui începuse să se depuie urmele unei hotărîri răutăcioase pe care presimţea că are s-o urmeze. Dar tocmai fiindcă avea acest presimţimînt, era nervos, ruşinat, cu o înclinare vădită către ceartă, şi nu spuse nimic Silviei despre plecare, după cum nu spuse tatălui său de neplecare. Venea acasă cu treabă şi punea mîna pe geamantan; apoi îl lăsa în mijlocul camerei şi se apuca să-şi îngrijească unghiile, sau îşi peria o mustaţă un sfert de ceas şi după aceea o răsucea pînă s-o scoată din carne. O dată văzu pe băiat trecîndu-i pe dinainte şi i se păru că-i încălţat strîmb.

— Constant! strigă el cu putere, cine te-a schimonosit aşa?

Copilul, nedeprins cu astfel de vorbe, rămase încremenit locului şi-şi trecu mîna pe haine nedumerit.

— Nu te vezi că eşti încălţat strîmb?

Băiatul ridică piciorul să se privească.

— Mama m-a încălţat, zise el cu sfială.

— Foarte rău. Du-te să te schimbe şi să nu te mai văd aşa!

Apoi trecu pe lîngă copil, care pornise încet şi ruşinat, fără să-l mai vadă, îşi lua pălăria şi ieşi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cu bătrînul să înţelesese să se întîlnească la gară la 10 ceasuri seara, spre a porni în Moldova.

În seara aceea Silvia îl văzu cu mirare intrînd acasă pe la 9 ore. Îi dete bună seara încet şi întinse mîna băiatului din fugă, fără a-l privi; acesta i-o sărută cu temere. Apoi îşi luă cea dintăi haină ce o găsi la îndemînă, se întinse pe canapea şi se înveli cu ea pe ochi. Silvia se sculă încet; plecă umbrarul lampei în partea aceea şi se apropie binişor de el.

— Iar te doare capul? îl întrebă ea cu grijă.

— Mă cam doare. Lasă-mă, răspunse el scurt.

Ea se retrase în vîrful picioarelor şi trecu cu copilul în odaia de culcare. După ce îşi adormi băiatul, ea reveni, cu aceeaşi grijă înapoi şi se puse să citească sub lampa de pe masă, uitîndu-se din cînd în cînd la el cu neliniște. Obrajii ei palizi se colorau cu două roate roşatice şi respirarea i se apropia parcă mai mult de gură. Silvia trăia pentru dînsa numai prin faptul că fiziceşte nu făcea parte din corpul altora, dar altfel, sufleteşte, era urmarea celorlalte două fiinţe ce o încunjurau.

Pe la 11½ Constant sări de pe canapea, cu ochii tulburi şi părul vîlvoi.

— Cîte ceasuri sunt? întrebă el răpede.

— Unsprezece şi jumătate, răspunse Silvia, privindu-l lung pe sub lumina lămpii.

El nu răspunse nimic, îşi luă haina pe un umăr şi se duse să se culce.

A doua zi dimineaţa, tocmai să îmbrăca, cînd un aprod de la tribunal aduse o scrisoare. Silvia intră cu dînsa în mînă, citind adresa cu luare-aminte fiindcă i se părea că o cunoaşte.

— O scrisoare pentru dumneata, zise ea întinzîndu-i-o.

El o luă şi o desfăcu răpede. O ceti dintr-o singură aruncătură de ochi şi după aceea rămase cu ea în mînă, gîndindu-se. Era palid, parcă i-ar fi venit rău. Silvia îl observa ca întotdeauna pe tăcute. Un zîmbet amar trecu pe buzele lui; cu scrisoarea încă în mînă şezu pe marginea unui scaun şi, aproape fără să cugete, zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ce neomenie!...

— Ce-i? întrebă Silvia cu frică.

El se uită la dînsa, încercînd să zîmbească, spre a părea stăpîn pe mişcările lui sufleteşti.

— Nimica, răspunse cu răceală nefirească. Cred că am făcut o mare necuviinţă, şi atîtă tot. Iaca!

Şi-i întinse scrisoarea. Erau numai cîteva cuvinte de la colonel:

„Aseară te-am aşteptat la gară, dar neîntîlnindu-te, am crezut c-ai scăpat trenul şi m-am întors şi eu. Vino să dejunăm amîndoi şi să plecăm cu trenul de la 4."

Ea citea şi înţelegea, dar parcă nu-ndrăznea să înţeleagă.

— Cum vine scrisoarea asta de la tribunal? întrebă dînsa, cu formula sufletească a oamenilor modeşti, cari vor să depărteze de la dînşii prinosul unui compliment. Inima ei însă se încălzise de o mulţumire pătrunzătoare, care îi ridică încetul cu încetul sîngele în vinele subţiri ale obrazului, punîndu-i astfel pe expresia fiinţei sale lăuntrice vălul de pudoare al fericirii, care stă aşa de bine la unele femei.

— Scrisoarea vine de la tribunal, răspunse el, fiindcă bătrînul meu e om cuminte: n-a vrut să mă caute singur, ci a trimis sluga de la otel la tribunal, ca să o ducă aprodul, care, desigur, trebuia să ştie unde stau.

Silvia rămăsese cu scrisoarea în mînă şi cu braţele încrucişate.

— Vai, Constant, ce-ai făcut!...

— Nu-i aşa?... întări el cu acelaşi surîs meschin.

— I-ai făgăduit să te duci acasă şi apoi l-ai lăsat să plece singur la gară?...

— Închipuieşte-ţi!

— Bine, să poate să nu-mi spui nimic?... Crezi că te-aş fi lăsat eu să faci o asemenea faptă? zise ea cu căldură. Cu atît mai mult că nu pentru întîiaşi dată te duci acasă... de cînd suntem împreună, adause plecîndu-şi privirile în pămînt.

El se uita la dînsa lung, cu un fel de milă silită, care nu-i da pe faţă toată gîndirea. Făţărnicia, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

e fundul tuturor caracterelor omenești, chiar a celor mai bune, îl făcu să mai protesteze, așa, de formă. Înlăuntrul lui însă se simțea mulțumit de chipul nou sub care se înfățișau lucrurile. Putea pleca din București cu conștiința împăcată; la oamenii culți, conștiința, cînd nu sunt stăpîniți de vreo patimă, e un articol de căpetenie, cu care trebuiesc găsite formele foarte diplomaticești. Pe de altă parte avusese ocazia și curajul de-a spune bătrînului că nu se însoară, astfel că, făcîndu-și bine socoteala, se întreba de ce adică nu s-ar duce să răsufle la țară cîteva zile, și totodată să revie la loc în stima tată-său, la care, cu adevărat și mai presus de egoismul său, ținea.

Silvia, cu credință și aproape fericită că putea să-și impuie sacrificiul sufletesc de-a se despărți de omul ce-i era drag, se puse să-i pregătească cufărul.

Dînsul se duse să vadă pe bătrîn și lămuririle asupra scăpării trenului fură foarte scurte, deoarece tată-său căuta să-l ajute și să-l scoată din încurcătură. El își aduse lucrurile devreme la otel, și astfel, la patru ceasuri, plecară împreună la gară.

IV

Resteiul era o veche moșie părintească a colonelului State, așezată în sus pe Siret, în mijlocul unor coaste prelungi și mănoase, de-a căror văi se leagă atîtea amintiri din trecutul neamului românesc. Cîțiva proprietari mari scăpătați; o mulțime de boieri noi ridicați din fiii vechilor răzeși; arendași de-ai statului îmbogățiți de noua formă politică a anilor din urmă[5] [...] sub masca posesorului de pămînt, — și sub stratul acesta, țărănimea, temeiul tuturor avuțiilor, săracă, chinuită, goală, — iacă noua desfășurare de viață în care intrăm.

Satul se întindea pe malul stîng al apei, de o parte și de alta a muchiei, tăbărît pe văi și pe dealuri, fără regulă, între livezi de pruni, vii și bătrînii nuci stufoși ai Moldovei[6]. Vara priveliștea trebuia să fie minunată. Iarna, cînd îl cunoaștem noi, părea somnoros

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi trist. Zăpada acoperise rîpele, micşorase corhanele, atîrnase promoroacă de crengile supte ale pomilor şi aşternuse peste toate celea cerga sa albă. Ici şi colo fumul subţiratic de tizic se strecura pe hoarnele de nuiele, dînd astfel semn de viaţă.

Casele boiereşti se ridicau în muchea dealului, nalte şi puternice, privind pe toată lunca Siretului, pînă departe, spre gară. Din vechile hardughii, coana Păuna, cu zidarii săi, scosese o casă aproape omenească, dar îi dăduse ceva din însăşi firea sa: era greoaie, demnă, curată, şi mirosea a pustiu. De la un geam, stăpîna, totdeauna îmbrăcată şi purtînd vecinicele sale mănuşi fără degete, privea vara plutele curgînd încet la vale, iar iarna sloii rostogolindu-se sălbatici spre Dunăre. Colonelul se plimba în lung şi-n lat prin trei odăi de-a rîndul, mîngîindu-şi urîtul cu ciubucul şi ziarele, pe care le citea cu credinţă de la un capăt la altul. Era în toată casa mirosul singurătăţii de ţară, bogăţia liniştită a mobilelor vechi, lenea divanurilor, melancolia volumelor cu muchele roşii, şi printre firidele sobelor, cu toată vînătoarea ce le făcea coana Păuna, se întîmpla ici şi colo să-şi întindă plasa către un harnic painjin.

Colonelul State şi fiu-său ajungeau la gară, în Moldova, pe la 7½ dimineaţa, după ce se opriseră pe la fiecare moşoroi de staţie. Vorba în vagon se urmase încet, intim, pînă se pierduse în osteneala somnoroasă a drumului şi în apatia frigului. Cînd se deşteptară la gară, Constant se coborî repede din vagon şi se duse să vadă dacă le-a venit sania. Cunoştea caii şi pe vestitul Toader Stîngă, vizitiul de tinereţe al colonelului, dar nu-i văzu nicăieri. Întrebă pe unul şi pe altul, pînă ce în sfîrşit un om de la gară îi spuse că sania lor venise cu o zi înainte la amîndouă trenurile. Cam nedumerit, el intră înapoi pe peron, cînd, trecînd prin sala de aşteptare, văzu pe tată-său în picioare în faţa a două doamne.

— Pînă aici a mers cum a mers, dar de aici încolo e mai greu, zise Constant lui tată-său. Stîngă n-a venit.

— Nu-i nimic, răspunse colonelul dînd din cap. N-a venit Stîngă, dar ne-a ieşit norocul înainte. Vino-ncoa să te înfăţoşez norocului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Coană Lizico, urmă el, adresîndu-se celei mai bătrîne, fiu-meu... pentru care o să tăiem viţelul cel gras.

— Vra să zică fiul cel rătăcit, zise cu glas răsunător şi accentul moldovenesc cea care se chema coana Lizica, rîzînd.

— Cam aşa, doamnă, răspunse Constant, închinîndu-se înaintea ei.

— C'est charmant.

În vremea asta colonelul se apropiase de cealaltă cu un şiretlic bătrînesc plin de haz şi cum şedea jos îi pusese mîna pe umeri şi nu ştiu ce-i spunea de o făcea să rîdă.

— Vino-ncoa, vino-ncoa, zise el lui fiu-său, şi ia aminte.

Apoi adresîndu-se tinerei femei:

— Fiu-meu, îi zise încet şi dulce.

Constant se închină din nou; fata dete uşor din cap, şi ceremonia se sfîrşi astfel cu foarte puţină solemnitate.

— Să ştii că m-ai supărat, adăogă colonelul fetei.

— Da' ce-i, colonelule? întrebă bătrîna zîmbind.

— Vream, coană Lizico, să arăt şi eu ceva domnişorului ăstuia prin pustietăţile noastre, şi mă rugam de duducuţa matale să-şi ridice voalul de pe ochi... Ei, nu vrea...

Fata rîdea încet, şi, cu tot voalul, se vedea bine cum se roşise.

— Apoi unde plecaţi? întrebă colonelul.

— Închipuieşte-ţi, mon colonel, că de două luni suntem pe drumuri cu pozna ceea de proces... Acum mă duc iar la Iaşi... şi trebuie să trudesc şi fata asta cu mine, ca să iscălească pe acolo nişte hîrtii... Ia aşa, ca să nu fie omul liniştit. Mais... demain soir nous rentrons, adaose mai încet colonelului, cu vechiul obicei moldovenesc de-a vorbi două limbi deodată.

Clopotul sună a doua oară. Ei duseră pe cele două femei la vagon şi după ce plecă trenul înainte, se urcară în sania coanei Lizicăi, cum îi zicea bătrînul, şi porniră acasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Pe drum întîlniră pe Stîngă, care venea ca-n poveşti, cu cîteşipatru caii întinşi pe goană năprasnică, ţinînd hăţurile în singura mînă ce-i mai rămăsese şi îndesîndu-şi pe ochi cu ciotul din dreapta o căciulă cît roata de mare.

— Ho, ho, nebunule, că omori caii, zise colonelul oprindu-l.

Dar n-apucaseră bine să se urce în sania lor şi tot el adăogă:

— Să te văd, Stîngă!...

Doar se cunoşteau de-atîta vreme, stăpîn şi vizitiu, şi-şi ştiau gusturile. Caii se aşternură la fugă înapoi, şi într-o jumătate de ceas fură acasă.

Cine n-a plecat de la locul naşterii şi nu s-a întors la el, şi cine nu ştie ce simţiminte complicate izvoresc în sufletele noastre la revederea atîtor lucruri cari ne-au populat copilăria? Un cîine bătrîn care te recunoaşte; un pom sub care te dai în scrînciob; grădina care-ţi părea cît o moşie şi acum vezi că-i numai cît o grădină; gîrla din vale în care bălăceai toată vara; lumea care te-a crescut şi azi te priveşte cu sfială; mobilele mîncate de carii; lucrurile nouă pe care le aduce viaţa în rostogolirea ei, toate acestea prindeau inima tînărului în pînza lor cenuşie şi de cele mai multe ori tristă. De aceea se întîmplă că cei mai mulţi oameni, reveniţi din depărtare la obîrşia lor, cîtva timp vorbesc foarte puţin.

Constant văzu pe mamă-sa cu emoţiunea nedespărţită de asemenea împrejurări. Dînsa îl sărută şi-l mîngîie cu măsura ei obicinuită, şi numai privirea îi era vorbitoare cînd îl urmărea umblînd pe lîngă fotoliul ei, nalt şi tînăr cum fusese colonelul altădată... Tată-său, care era de faţă, bufnea cîteodată de rîs, spre a da drumul unui înec nervos ce mişcarea sufletească i-l aducea în gît.

— Ei, s-a făcut acum bărbat în toată puterea cuvîntului, zicea el, întorcîndu-se şi ştergîndu-şi ochii.

Cele două zile dintăi le petrecură astfel, împreună, afară de mici încercări de a vedea dacă ogarii îl mai cunosc. Cînd se încredinţă că ei îl urmează, se hotărî să iasă la iepuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

În dimineața zilei a treia, pe cînd el, îmbrăcat cu o bundă blănită și cu botfori, se pregătea tocmai să plece, îl chemă mama lui și-i spuse că seara avea să meargă cu tată-său la vecinii lor de la Mălini, unde proprietăreasa îi poftea la ceai.

— Și fiindcă eu nu pot merge, mîne seară au să vie la noi. Bagă de seamă, adăogă ea, zîmbindu-i, dar poruncindu-i aproape cu degetul.

El plecă nemulțumit. Istoria Mălinilor era cusută cu ață albă. Mai cu seamă de cînd văzuse la gară pe cele două femei, înțelesese că una era de măritat și dînsul era socotit numai bun pentru așa treabă. Fata, pe cît putuse vedea, părea a fi curățică și deșteaptă, — dar asemenea podoabe sunt prețuite la femei mai mult cînd e vorba de a face curte, așa, de trecere de vreme; cînd ajunge treaba la însurătoare, ei, omul se mai codește; țăranul cînd cumpără topor îl cercetează și pe pînză și pe muche. El era mai cu seamă stăpînit de gîndul celor rămași la București. Cu cît vedea că lumea îl împinge să-i lase, cu atîta mai mult se simțea atras spre dînșii. N-avea destulă putere sufletească să taie într-o parte și să se ducă cu hotărîre în cealaltă. Ca marea mulțime a oamenilor moderni, el era primitor de toate nuanțele de impresii și înțelegea toate finețele morale ale lumii: de aceea poate nu știa cu siguranță încotro să apuce. Că Silvia, cu firea ei clară și senină, îl ostenise, era sigur; dar Silvia era mama unui copil, care era al lui. Ca toți tinerii cari n-au avut în lume începuturi grele și nici perspicacitatea unei pătrunderi geniale a vieței omenești, el nu-și dă seama că idealul unui caracter de femeie era tocmai caracterul Silviei, adică o natură simplă dar caldă, cu o mare putere de a suferi și de a ierta, inteligentă și cultă cu discreție. Dar, în sfîrșit, așa cum era, ostenit cu dragostea, îi rămînea încă destulă conștiință ca s-o judece în bine și să-i ierte amorul, dacă nu să i-l împărtășească. Și așa cum mergea pe drum, recapitulîndu-și trecutul cu nemulțumire, se simți prins de ciudată curiozitate bărbătească de a cunoaște o femeie nouă, și parcă chiar îi plăcu ideea mamei sale de a se duce să vadă pe cele două stăpîne de la Mălin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar, ca și cum în noi ar trăi totdeauna un judecător și un criminal, gîndul criminal vru să se întoarcă răpede spre Silvia, dar în partea aceea mergea la deal, și astfel urca greoi, penibil. Însăși dînsa îi făgăduise să-i scrie... dar el 'și zicea că ar fi făcut mai bine să-l lase în pace cîteva zile.

Ogarii mergeau pe lîngă el, ciotcă, cu gîtul plecat și coada învîrtită în jos, avînd aerul bleg și temîndu-se de cînii ceilalți din sat. Dar o dată ajunși la cîmp, își ridicară nasul în vînt, ciuliră urechile, și începură a se uita cercetător pe luciul văii. Constant o luă la o parte din drum, și ei se înșirară unul după altul, soldățește. Zăpada nu era mare, dar îmbrăcase bine tot pămîntul. Deodată căţeaua care era în frunte făcu o săritură, și toată liota se așternu pe fugă, dar o fugă așa de fantastică, că după două minute nu se mai vedea decît o sfoară vînătă ce se deșira mereu în zare, iar la capătul ei un ghem negru, rostogolindu-se. Dăduseră de un biet șoldan. Vînătorul, cu toată luarea-aminte ațintită asupra noii priveliște, fugea și el în urma ogarilor, căutînd să nu-i piardă din vedere[7]. După cîtăva vreme, iepurele făcu deodată la stînga și toți cînii trecură dincolo de dînsul, așa că acuma coteiul care era în coadă rămase în frunte. Goana se urmă pe coaste și pe văi poate aproape un ceas. Văzînd că era cu neputință a se ține de ogari pe jos, și ostenit, tînărul ridică o muche, de unde putea zări cînii din cînd în cînd, și se puse pe un ciot să aștepte. Știa că pînă nu l-or prinde, ogarii nu se lasă. În fuga lor făcuseră atîta drum, că nu mai vedea nici sat, nu mai cunoștea nici locurile. Totuși nu se gîndea la nici un fel de primejdie. Cu voioșia tinereții și a priveliștei sănătoase a naturei de iarnă, și siguranța unei puști bune, nimic nu-l mai îngrijea. Avusese numai nedibăcia să-și spargă sticluța cu cognac, și acu parcă simțea trebuință de puțină căldură. Înainte-i pe gura văii, se desfășura peisajul luncei Siretului, cu pîlcurile sale de gîrneață, cu sălciile scorboroase, cu liniile cenușii și pierdute ale dealurilor de pe malul drept, și tocmai în fund de tot se zăreau înălțimile pădura-tece ale Carpaților. Era adevărata notă a firii româ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

neşti, melancolică şi oarecum senină, cu fatalitatea cîmpiilor ninse, cu întinderea contururilor în linii infinite, şi tîrgoveţul acesta, care rătăcise atîta vreme prin alte lumi şi luase atîtea deprinderi străine, aici, în mijlocul singurătăţii de iarnă, se simţea în adevărata lui ţară. Dar iată că venea la deal goana întreagă, cu bietul iepure în frunte, abia mai sărind, şi în urma lui, gata să-l înhaţe, trei ogari, singurii cari se mai ţineau. Constant se tupilă după ciot şi întinse puşca. Dar cînd trecură pe lîngă el, căţeaua cea galbenă era atîta de aproape de iepure încît îi fu frică să n-o împuşte, şi nu trase. Sări de lîngă ciot şi se luă după ei. Trebuiau să-l prindă. În adevăr, cînd scăpătară peste muche, la vale, iepurele veni peste cap şi cîinii puseră gura pe el. Era şi mort sărmanul. El rămăsese într-o parte mototol, iar cînii căzură într-alta pe brînci, fără să mai poată respira decît printr-o tuse seacă şi vîrîndu-şi boturile în zăpadă. După cîteva minute Constant îi luă de ceafă şi-i ridică în sus spre a nu-i lăsa să îngheţe pe pămînt. Încetul cu încetul se adunară şi coteii ceilalţi, şi astfel, strînşi din nou la un loc, se bucurau unii de alţii, fără zgomot, cu gravitatea obicinuită a ogarilor, şi o porniră înainte.

— Hai, băieţi! Roşca!... strigă Constant pe căţeaua cea mai bătrînă, haidem!...

Dar unde? Se urcară înapoi pe muchea pe care aşteptase, şi făcu ochii roată împrejur. Nu recunoştea nimic. Vremea trecuse fără să bage de seamă şi începuse să-i fie foame de-a binele. Pe valea cealaltă se vedea în depărtare un sat. O luă de-a dreptul peste cîmp într-acolo. Acum, după ce-şi isprăvise misia de vînător şi luarea-aminte nu-i mai era aţintită asupra unui singur lucru, începu să-i pară drumul mai greu şi să se simtă mai sigur. Legă vărbă lnngă cu cînii:

— Dar tu, măi bercule, cine ţi-a tăiat coada? Dar tu, hîtreo?... Roşca, vin-aici!...

Şi fiecare cotei se schimonosea după gradul sau de simţire, strîmbîndu-şi capul în toate părţile ori dînd din coadă. Din cînd în cînd îi mai asmuţea pe cîmp, şi ei ridicau iar capetele în sus. În sfîrşit, după vreo jumătate de ceas, ajunse în sat. Cînii îl simţiseră că-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

străin şi-l lătrau ca pe urs. Ogarii mergeau cladără lîngă el.

Ajunse la han, o hardughie lungă, ridicată pe bolovani, şi intră înăuntru. Crîşmarul [...] plimba o litră de spirt de bucate dintr-o sticlă într-alta, pregătind astfel rachiu pentru muşterii, cari erau deocamdată numai trei. Ei steteau pe-o laviţă scorojită, cu sucmanele pe umăr, bănănăind din picioare şi pîfăind din lulele a pagubă. Erau zdrenţăroşi, uscaţi, cu un adînc dezgust de toate, ce se da pe faţă, fără ştirea lor, prin vorba rară şi scurtă şi prin chipul de-a scuipa. Dugheana evreului, întunecoasă, da un aer de sărăcie friguroasă la toate celea.

— Bună vremea, oameni buni, zise Constant din uşă.

— Mulţumim dumitale, cucoane, răspunseră ei, sculîndu-se încet.

— Apoi, frig, ha?

— Frig rău, răspunse unul dînd din cap.

— Ai ceva demîncare, jupîne?

Evreul se uită la el, măsurîndu-l de sus pînă jos.

— Nu pentru dumneata, răspunse el lung şi trăgănat.

— Apoi ce facem, că mi-e foame?

— Poftim la curte, zise evreul cu galantomie.

— Mă pofteşti la masa altuia?

— La noi se obicinuieşte, răspunse el cu demnitate. Cui e foame găseşte ce să mănînce la boieri.

— Da'cine sunt boierii? întrebă Constant, mirîndu-se de solidaritatea evreului cu stăpînii.

— Cucoana Lizi, văduva lui Malineschi...

Tînărul privi lung la jidov să vadă dacă glumea. El adause foarte liniştit:

— Poate nu cunoşti pe cucoana Lizi? Asta nu face nimichi. Tot ai să găseşti demîncare...

Constant se uita la şorţul evreului, gîndindu-se la ciudata împrejurare care îl aducea fără vreme şi fără voie la Mălini.

— Ia ascultă, jupîne, nu se poate să găsim ceva prin sat, ca să nu mai merg la curte?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Jidanul îl privi cu un ochi mai mic şi cu altul închis.

— Poate eşti dator ceva la cucoana Lizi?... întrebă el.

Constant începu a rîde.

— Nu pînă acum, zise el vesel. Întrebarea evreului, îndrăzneaţă la alt om dar în gura lui foarte naturală, îl hotărî.

— Bine, jupîne, atunci să mergem la cucoana Lizi, dacă nu se poate altfel.

— Bade Ivane, fă-ni un pustiu de bine şi du pe dumnealui la curte...

Ţăranul se sculă numaidecît, la vorba evreului, şi amîndoi porniră.

V

Casele boiereşti de la Mălini nu se deosebeau mult de cele de la Resteiu. Erau tot aşa risipite pe sub streşini, tot aşa de încăpătoare, tot vechi, dar poate mai originale, căci nu le *reparase* nimeni. Curtea, nesfîrşit de mare, cuprindea diferite alte încăperi, semănate ici şi colo, precum: bucătăria, grajdurile, velniţa, crama, cuptiorul, gura beciului, casa maşinistului, — şi mici ţarcuri, pentru fîn, pentru vaci, pentru viţei, — o adevărată gospodărie de oameni harnici.

Aici, ca şi în sat, Constant fu întîmpinat mai întăi de cîini şi apoi de slugi. El nu prea ştia cum să înceapă vorba, şi zise aşa, într-un noroc:

— Acasă-s boierii?

— Dară, răspunse sluga, duduca e acasă.

Şi în loc să se-ndrepte spre scară, se duse înainte către o odaie zidită în mijlocul curţii. Deşi era frig, uşa era deschisă şi-nlăuntru se putea vedea un foc straşnic. Două femei ţineau o tingire de toartă, iar stăpîna lor, cu un sucitor în mînă, bătea conţinutul încet.

— Un boier, zise omul care ieşise înaintea lui Constant, vîrîndu-şi capul pe uşă.

Cele trei persoane dinlăuntru se întoarseră spre noulvenit, şi el putu recunoaşte pe tînăra femeie din cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

două ce întîlnise la gară. Dînsa ieşi pînă în prag cam mirată şi cam stîngace, căci era surprinsă cu nişte mănuşi vechi în mînă şi cu un număr de *Revue des deux Mondes* la subsioară.

— Mă iertaţi că îndrăznesc să vă supăr...

— Domnul Dumitriu? zise ea recunoscîndu-l.

— Da... Am rătăcit drumul... şi nu ştiu cum să mă întorc înapoi... Hangiul...

— Jupîn Leibu m-a trimis, zise ţăranul cu căciula în mînă; boierului i-e foame, adaose el fără întorsătură.

— A!... Vă rog... zise tînăra, trecînd pe lîngă el şi sărind uşor pe cărarea ce ducea în casă; cînd fu pe scară se opri şi-l aşteptă.

— Vă rog...

„Să vede că de ceţi-e scris nu scapi", gîndi el. Apoi se hotărî să ia lucrurile mai omeneşte.

— Să-mi daţi voie să intru aşa cum sunt... Aş fi foarte mulţumit dacă nu s-ar nelinişti nimeni pentru mine.

Apoi îşi depuse cu solemnitate iepurele pe marginea balconului, îşi lăsă geanta şi puşca, şi se scutură pe picioare de zăpadă. Ea îl privea cam pieziş, cu un grăunte de ironie la adresa cizmelor celor pînă la brîu, a gentei goale şi a haitei de ogari, cari se urcase pe scară pînă aproape de stăpînul lor. El simţi zîmbetul ei, căci era mai mult în aer, şi ca răspuns se puse să aţie drumul ogarilor.

— Nu se poate să intrăm cu toţii, le zise el prietenește. Apoi, adresîndu-se fetei rîzînd:

— Faceţi o faptă creştinească cu mine, daţi-mi voie să fac şi eu una cu tovarăşii mei de vînătoare: declar de la început că din tot ce-mi veţi da împart jumătate cu ei.

— O să fie cam puţin pentru toată familia asta, răspunse fata pe acelaşi ton. Dar cred că o să găsim ceva potrivit cu numărul şi rangul d-lor.

El dete din cap rîzînd şi urmînd-o.

— Mă iertaţi, zise el oprindu-se; e bine înţeles că nu mergem decît în sofragerie...

— Cum doriţi... Dacă ar fi mama aici poate v-ar sili să vă urcaţi sus... Eu nu îndrăznesc...

MuzeuDigital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu-i aici doamna? întrebă el răpede şi oprindu-se.

— Vă rog... zise ea din nou. Mama nu-i aici, dar asta nu vă împiedecă de-a intra. Îmi pare că dumneaei e la Resteiu, adăogă dînsa ca să-l hotărască.

În sfîrşit intrară în sofragerie. Era o odaie curată, bine văruită, cu tavanul de scînduri, cu cîteva dulapuri de argintărie, cu o masă lungă în mijloc şi o faţă de masă albă ca floarea. Un miros plăcut de pîine îţi deschidea pofta de mîncare, chiar cînd n-o aveai.

Se urmă oarecare convorbire la ureche între fecior şi stăpînă, care, probabil, îi spunea ce să puie pe masă. Feciorul ieşi. După cîteva minute uşa se deschise încet şi intră o călugăriţă.

— Maica Xenia, zise fata sculîndu-se şi făcîndu-i loc... şi d-nu Constant... d-nu Dumitriu, adaose răpede, încurcîndu-se şi roşindu-se. Dar apoi, stăpînindu-şi graba şi cu înţelepciune: Maica Xenia este mama mea de-a doua, e sora lui tată-meu...

Bătrîna, un chip frumos şi blînd, surîdea liniştit acoperind mîna fetei cu a ei.

— Suntem numai femei, domnule, în neamul nostru, şi atîta copil avem, zise călugăriţa bătînd-o pe mînă. Dar văzîndu-i mănuşele rupte: Du-te, mamă, de-ţi schimbă mănuşile... şi dă-ţi cu puţină apă pe ochi, că eşti roşie ca para focului.

Fata scoase o mică oglindă din buzunar şi privindu-se:

— Adevărat, zise, am stat la foc.

Ea ieşi. Constant rămase numai cu bătrîna călugăriţă, ale cărei forme simple îi dădură întreaga stăpînire de sine şi linia proprie naturei sale, jumătate tristă, jumătate serioasă. Vorbiră de una şi de alta, şi pe cînd el mînca, băgă de seamă, ridicîndu-şi ochii o dată răpede din taler, că bătrîna se uita ţintă la el, căutînd parcă să-i pătrundă gîndurile şi inima pînă în fund. Călugăriţa, surprinsă, se trase înapoi pe scaun şi, ca şi cum ar fi simţit nevoia de a-şi explica cercetările ce făcea cu privirea, zise:

— Nu semeni cu maică-ta... Mai degrabă semeni cu colonelul, ha?... Ochii verzi, spătos, aşa ca d-lui...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi pe cînd îi făcea astfel portretul, ca să-şi explice privirea cea prea lungă ce avusese, intră Elencuţa. Ea îşi păstrase aceeaşi îmbrăcăminte, dar, cu arta ascunsă a femeii, îşi aninase o funtă, îşi pusese un inel, trăsese o viţă de păr la locul ei, aşa că, fără să pară, luase un aer mai de oraş. Cum intră, în mijlocul descrierii mătuşei sale, aceasta, cu lipsa de tact a oamenilor cari vor să îndrepteze o greşeală, o făcu tovarăşă la observările ei.

— Nu-i aşa, Elencuţo?

— Ce? întrebă fata, veselă şi frecîndu-şi mînile cu mulţumire.

— Nu-i aşa că d-nul seamănă mai mult cu colonelul, şi nu seamănă de loc cu maică-sa?...

Fata se aşeză pe scaun încet.

— Aşa cred, răspunse ea, silită să se uite la Constant.

Şi pe drumul acela de priviri se întinse un fel de mreajă sufletească pe care n-o înţelegeau nici unul, dar care îi prindea dorul pe fiecare şi-i încălzea. El, cam cu ochii în jos, ca unul despre care se vorbea; ea cu o sfioasă aruncătură de privire, ce se lăsa şi se ridica spre el, vie şi curioasă, — se simţeau intraţi într-o încurcătură plăcută dar vinovată, din care n-ar fi ieşit uşor, dacă, din fericire, feciorul n-ar fi pus pe masă o sticlă cu apă minerală, care aduse la îndemînă călugăriţei o vorbă naturală:

— Doamne, mamă, ţi-ai luat tu astăzi doftoria?

Fata se uită la dînsa, cu o privire duioasă şi rugătoare.

— Şi astăzi s-o iau? zise ea călugăriţei cu o blîndă alintătură de copil.

— Ei, Doamne, mamă, ia aşa mă superi tu mereu. O să te spui mă-tei.

Fata se sculă răpede şi se duse lîngă scaunul bătrînei, prinzînd-o de gît ca un şarpe şiret.

— Nu, mămucuţă, lasă că n-o iau astăzi, şi o să te ascult, o să mă închin cît mi-i zice...

— Fugi, fugi, nu se poate, hotărî bătrîna luîndu-i mînile de după gît cu o vădită dragoste şi depărtînd-o.

— Şi tare mai e rea!... zise fata, rămasă în picioare şi scuturînd din cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Rea, bună, e spre binele tău, ce-o să-ţi fac, — nu-i aşa? întrebă ea pe Constant.

— E adevărat că în general doftoriile nu prea sunt gustoase, dar dacă trebuie... răspunse el în doi peri.

— Şi dumneata? întrebă fata zîmbind cu răutate. Tot numai un prieten am: dacă n-ar fi moş State aş lua doftorii de cinci ori pe zi.

— Tata? întrebă Constant pe călugăriţă, pe cînd Elencuţa se ducea la dulap să-şi ia doftoria.

— Apoi da, dumnealui ne-o învaţă cu tot felul de pofte şi scornituri. I-a vîrît în cap să zvîrle doftoriile şi să s-apuce de călărie, de vînătoare, de toate poznele din lume.

Şi pe cînd fata, întoarsă cu spatele la ei, se ţinea cu degetele de nas şi-şi turna doctoria pe gît, călugăriţa se scutura cu groază şi cu milă, parcă ar fi luat-o ea.

— Bravo, zise dînsa; azi te-ai purtat ca un voinic.

Dar fata, drept răspuns, dete din cap cu neîncredere şi arătă cu ochii pe la spate pe Constant, parcă ar fi zis:

— N-am ce mă face de omul ist străin, dar altfel...

Călugăriţa începu a rîde.

— Dacă-i aşa, stai că te spui.

— Nu!... zise fata lung.

Dar călugăriţa urmă:

— Uite, domnule...

Însă nu putu să-şi sfîrşească vorba, căci fata venise dintr-o săritură lîngă dînsa şi-i închisese gura cu mîna. Bătrîna se-ncercă încetişor să mai spuie.

— Mi-a făcut... îmi face semn... Stăi, mamă, că mă înăbuşi.

Elencuţa se dete atunci la o parte cu un fel de deznădăjduire comică şi zise răpede:

— Ei, spune dacă vrei; parcă cine ştie ce ai de spus!

— Adevărat, domnule, întări bătrîna rîzînd, nu-i nimic. Dar vino mai des pe la noi, poate îşi isprăveşte sticla de doftorii.

Fata se sculase de pe scaun furioasă şi se dusese să se uite pe fereastră. Călugăriţa rîdea cu poftă, clătinîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

du-şi toată fiinţa de valurile rîsului. Constant îi ţinea hangul cu moderaţie.

— Zău, mămucuţă, dacă nu eşti bună de pus pe foc!

Puţin cîte puţin se da astfel pe faţă firea ei întreagă, cu toate nuanţele vîrstei în care copilul începe a deveni femeie, avînd îndrăzneala nepăsării şi sinceritatea nevinovăţiei. Pentru Constant era o arătare nouă. Originalitatea are o mare înrîurire asupra tuturor oamenilor, dar mai cu seamă asupra celor blazaţi. Fără a vea putere să cerceteze de ce şi cum, dînsul se supunea farmecului fetei. Ca un om care a încercat de multe ori să înoate şi simte deodată că poate plutì, fără osteneală, — el se lăsă cu bucurie în braţele apei, şi cînd în cele din urmă sania porni din curte, pe acelaşi drum pe care dînsul venise ostenit şi nehotărît, îi păru totul mai frumos, satul mai interesant, văile ninse mai vesele şi depărtarea mai mică. Lăuntrul sufletelor noastre e schimbat adesea de cele dinafară, dar la rîndul lui le schimbă şi el. Cînd sania se opri la scară şi trebuì să se dea jos acasă, el n-ajunsese încă la capătul visului. Visase deştept. I se înşirau gîndurile lanţ pe lungul pîrtiei bătătorite, nişte gînduri calde şi fericite, şi ca şi cum ar fi fost zămislit în ziua aceea din cristalul unui fulg de zăpadă, urcă scara senin, vioi, fără o umbră de durere.

Cît despre fată, cetitorul a înţeles că, cu o mătuşă cum era călugăriţa, toate ghicitorile se ceteau în ochii ei, fără mare osteneală. Elencuţa era de măritat, stare socială comună la multe femei, şi era de măritat cu zestre, ceea ce e comun la mult mai puţine. Deci suspinători se iveau din belşug, şi fata făcuse deja pe tăcutele o întreagă experienţă, observînd preocuparea mamei sale şi lungile priviri ale călugăriţei, cînd se descoperea cîte un tînăr *bien*, cum zicea coana Lizica.

Era însă o stavilă la toate: colonelul State. Dînsul, ca prieten de temei al familiei, era întotdeauna întrebat, şi el regulat găsea cusur la toţi. În iarna aceea se prezentase un pretendent care, după părerea coanei Lizichii, era *bien* pe toate laturile: cu nume, bogat, tînăr, avea toate însuşirile unui adevărat ginere. Colonelul însuşi nu găsise nimic de zis. Mai rămînea numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fata, care de altminteri rămînea totdeauna la urmă cu zisul. Dar cu dînsa mamele ei nu prea îndrăzneau s-o taie pe de-a dreptul. Aşa că, după un sfat lung, se luă hotărîrea de-a pune pe colonel, care era iubit de fată, s-o întrebe:

— Elencuţo, îi zise el într-o zi, pe cînd bătrînele nu erau acasă, am venit să-mi dai o cafea, cu tot dichisul. Ştii ce vrea să zică...

— Bine, moşule, răspunse fata bucuroasă, dar azi ce-mi istoriseşti?

— Ce-ţi pasă! ia să vezi...

Elencuţa dete de cafea ea însăşi; apoi luă o pernă şi se aşeză pe canapea cu ea pe braţe. Colonelul se întinse cu capul pe pernă şi fata se puse să-i caute în cap.

— A fost odată o fată de împărat, începu el, cu totul şi cu totul de aur...

— Frumoasă fată!... zise Elencuţa rîzînd pe ascuns. Colonelul îi dete uşor peste mînă şi urmă:

— ... pe care părinţii o iubeau cu patimă, iar tinerii prinţi veneau din toate părţile lumii s-o peţească...

— Ei, moşule, iar începi cu povestea asta?

— Ce-o să-ţi fac, daca aşa încep toate poveştile!...

— Mai bine spune-mi cum s-a însurat Bibescu la Focşani[8].

— Ascultă, ascultă, să vezi: printre prinţi, iată că sosise unul de la Paris, galant, învăţat, tînăr...

Fata rîdea, fără să mai încerce a-l opri. El urmă:

— ... care, rănit pasă-mi-te de farmecele prinţesei, venea în toate zilele la părinţii ei, aşteptînd s-o vadă. El se numeşte Victor Comăneşteanu[9].

La această vorbă, fata sări de pe canapea lăsînd perna să cadă şi se îndreptă spre uşă, zîmbind încă, dar cu o expresie de nemulţumire atît de naivă şi de firească încît colonelul schimbă tonul povestirii. El se duse la dînsa şi o apucă binişor de mînă.

— Nu te supăra, fetiţo, că nici mie nu-mi face plăcere să-ţi vorbesc de asemenea lucruri, dar trebuie să fii cuminte şi să înveţi a te deprinde cu viaţa... Eşti acum fată mare... maică-ta trebuie să-ţi poarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de grijă... n-ai tată... lumea se uită şi întreabă. Trebuie să fii cuminte... şi să alegi pe unul.

Dînsa se prinsese cu amîndouă mînile de mîna colonelului şi se uita în jos. Două şiruri de lacrimi tăcute i se rostogoleau pe obraz şi nu îndrăznea să-şi ridice ochii din pămînt. Bătrînul aştepta mişcat şi el, şi pentru a întrerupe tăcerea adăogă încet:

— Tînărul acesta, Comăneşteanu, pare tare cumsecade... ce zici tu?

Fata ridică de două ori ochii spre el, parcă ar fi vroit să-şi deprindă gîndul ce avea cu faţa colonelului, şi a treia oară îi şi zise:

— Dumitale ţi-ar face plăcere să-l iau?

— Ba mie nicidecum, răspunse colonelul luîndu-l gura pe dinainte.

— Vezi? zise fata, rîzînd printre lacrimi.

Bătrînul, nemulţumit de întorsătura ce luau lucrurile, îşi frîngea mînile cu preocupare. După cîteva minute de tăcere, el îi zise tihnit şi aşezat:

— Ascultă, Elencuţo: eu n-am dreptate să zic că nu-mi place Comăneşteanu, fiindcă n-am pentru ce s-o zic. Dar cred, pentru binele tău, că ar trebui să mai cercetăm. Aud că averea îi cam încurcată. Asta n-ar fi nimic, dar e bine să cunoaştem cu siguranţă unde mergeţi. De aceea eu zic să se mai întîrzie lucrurile vreo două luni... Cine ştie, poate vin împrejurările altfel... adaose el cu o lungă melancolie bătrînească.

Colonelul, cînd zicea această vorbă se gîndea la fiu-său. Dar bănuia că trebuie să fie încurcat undeva, tot spera că poate cu timpul şi cu puţină energie să-l readucă la calea cea bună, adică la Elencuţa. Fata, cu fineţea presimţirilor femeieşti, ghicise gîndurile colonelului, căci surprinsese adesea crîmpeiuri de convorbire între muma ei şi călugăriţă, din care reieşea părerea de rău că fiul colonelului e un stricat, căci altfel ar fi fost cea mai bună partidă pentru Elencuţa. Şi cu înlesnirea cu care lucrează fantasia tinerelor fete, acest *stricat* era împodobit cu o mulţime de daruri, mintea ei anina de un portret ce era acasă la Resteiu fel de fel de primejdii şi aventuri cavalereşti, care,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

zică-se orice, rămîn tot cea mai puternică atragere a bărbatului pentru femeie. Astfel că, acum în urmă, cînd colonelul spuse fetei „cine ştie, poate vin împrejurările altfel" se înţelegeau amîndoi pe tăcutele, şi, la sfîrşitul convorbirii lor, cînd colonelul o întrebă ce să răspundă mamei sale, fata îi zise cu mulţumire:

— Cum ai hotărît d-ta, moşule: să aşteptăm.

Apoi sosi cafeaua, şi bătrînul, mulţumit, se aşeză din nou pe braţele fetei să-i caute în cap.

— Cînd te duci la Bucureşti, moşule? îl întrebă deodată fata.

Dînsul, surprins, se sculă pe un cot şi se uită la ea cu mirare.

— Da' de unde ştii că mă duc la Bucureşti?

Dînsa se-nroşise şi adăogă răpede:

— Îmi închipuiesc... Vream să te rog să-mi cumperi nişte lucruri...

Şi astfel fu hotărîtă mergerea la Bucureşti a colonelului. Venirea la moşie a tînărului ne e cunoscută.

VI

Întors acasă de la vînătoare, Constant povesti bătrînului întîmplarea de la Mălini, aşa cum se petrecuse. Colonelul băgă de seamă cu mulţumire plăcerea ce o avea fiu-său de-a aduce vorba mereu despre Elencuţa, şi-l îndemnă să caute a o cunoaşte mai bine.

— E un suflet de copil nepreţuit, zise el. Astăsară vei avea ocazie s-o vezi în lume, şi bagă de seamă, adăogă dînsul cu intenţie, că ai mulţi protivnici.

Constant nu răspunse nimic, spre marea mirare a tatălui său, care se aştepta să-l vadă protestînd. El îşi deschise sacul spre a-şi pregăti lucrurile pentru sară. Rufele dinlăuntru fuseseră aşezate de Silvia, şi-în mijlocul lor era o perniţă cu mirosuri, care îi lăsă deodată impresia casei lui de la Bucureşti şi mai cu seamă impresia Silviei. Cu o mişcare de nemulţumire dete parfumul la o parte şi-şi căută mai departe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cele trebuincioase. Dar efectul era produs. Preocuparea îl prinse din nou şi, aninîndu-şi nasturii la cămaşă, rămase pe gînduri... Se ştie cu ce putere nervul mirosului aduce amintirile.

— Nu-i nimic pentru mine? întrebă el pe feciori.

— Ce să fie, cucoane?

— Niscaiva jurnale, ori scrisori.

— Nu, nimic.

— Ia du-te de întreabă pe boier.

Omul ieşi şi după cîteva minute se întoarse cu acelaşi răspuns:

— Nimic, cuconaşule.

Adevărul însă era altfel: veniseră din Bucureşti două scrisori, şi erau de la Silvia, dar bătrînul le simţise şi le pusese la o parte.

Niciodată Constant nu suferise mai greu de gîndurile sale ca în minutul acela. Unul după altul, ele se înlănţuiau cu puterea ameninţătoare a realităţii, pe care cîteodată mintea celor bolnavi o vede cu o claritate extraordinară. Supunerea şi cuminţenia Silviei, care-i plăcuseră atîta vreme, începuseră să devie în timpurile din urmă o adevărată nenorocire fiindcă acum, cînd conştiinţa lui îl judeca cu oarecar asprime, blîndeţa femeii devenea o vină. Poate dacar fi îndrăznit să-i zică ceva, să-i ceară jertfirea liber tăţii ori a plăcerilor lui, ar fi avut putere s-o lase. Dar aşa, faţă cu acea oarbă supunere a Silviei şi cu eterna ei mulţumire, era cu neputinţă să găsească un sîmbure de pretext, care să-l dezlege în conştiinţa lui. Căci am mai spus-o: la un om care nu e cu desăvîrşire nul sufleteşte, pretextele şi aparenţele au un rol însemnat. Îi trebuie, pentru a fi în stare să facă o faptă mişelească, umbra cel puţin a unui cuvînt.

Şi astfel, prins din norul de fericire în care venise şi dus în fundul celor mai negre alcătuiri ale minţii, rămăsese cu cămaşa în mînă, căzut în braţele fotoliului, ca un copil care-şi uită treaba spre a se lua după o jucărie. Silvia, băiatul, congediul de la tribunal care se scurtase, înaintarea unui coleg mai nou decît dînsul ai cărui părinţi nu făceau opoziţie, o scenă displăcută ce avusese cu un domn într-un bal, toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

amintirile supărătoare îşi dedeau mîna spre a-l umili. Dar, cu mulţumirea cu care bolnavul de insomnie vede licărind lumina zilei, el văzu în ferestrele minţii lui capul Elencuţei, naiv şi surîzător, şi toată goana fantastică a celorlalte gînduri pieri. Era în adevăr drăgălaş norocul acela de fată. Pentru a spune cum era ar trebui coloarea cu care se zugrăveşte viaţa, tinereţea şi naivitatea.

> **Blondă, cu ochii negri, şi albă ca o fee**
> **Un cap senin de înger pe umeri de femeie**[10]

zice poetul. Blondă, în adevăr, şi albă, dar mai mult femeie decît înger, cu o gură pe care părea că sufletul uitase un surîs, iar lacrimile copilăriei o umbră de melancolie. Avea ochiul negru, dar privirea dulce, fruntea mică însă armonioasă, şi din întregimea chipului aceluia se desprindea înrîurirea unei naturi vesele şi simple, cu o nuanţă ascunsă de tristeţă, ca la orfani. Cine n-a întîlnit măcar o dată în viaţă o asemenea figură binecuvîntată? Toate copiile şi descrierile de pe dînsa se aseamănă cu cele ce se fac de pe Beatrice Cenci[11]. Natura le creează rar, iar Guido-Reni numai o dată.

Deci nu era de mirare ca o asemenea fiinţă să neliniştească sufletele mai multor tineri şi colonelul să aibă dreptate cînd zicea fiului său „bagă de seamă, ai mulţi protivnici".

În adevăr, seara, cînd ajunseră amîndoi la Mălini, lumea era deja adunată. În dreapta un salon larg, curat, unde se aflau cîteva doamne, cucoanele vecinilor, pornite pe povestirea întîmplărilor zilnice, care au o însemnătate aşa de mare la oamenii mici; la mijloc, într-o sală lungă, un biliard, prins de doi jucători şi de alţi doi-trei privitori, mai toţi tineri; în stînga, odaia de cărţi, unde *prefa* se alcătuise deja şi la care luau parte numai bărbaţii serioşi, precum bunăoară conu Tudosie Gorciu, candidatul, Nicu Mînzu, fost subprefect şi proprietar, Iancu Dănălache pururea cu d-na Dănălache alături, Dumitriţă Turculeţ, idem proprietar, şi alţi cîţiva. Într-un salonaş mai dincolo era pianul fetei, la care una din duduci *îşi aducea*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

aminte, știi ca prin vis un biet vals de Chopin. Ici și colo cîte doi bărbați vorbind de afaceri, între care și d-nul Alpengrün, noul și marele proprietar de la Moghileni, care, sub o lampă, cetea publicațiile din *Monitorul oficial*. Erau poate vreo treizeci de persoane cu totul, prin urmare destui pentru o adunare de țară. Ceea ce-i aducea pe cei mai mulți era curiozitatea de-a vedea pe feciorul colonelului, cum ziceau ei lui Constant, care, pentru mai toți era *o nenorocire*.

— Să ai un singur băiat, coane, și acela să-ți iasă rău!... Păcat de avere... Nici praf nu se alege de dînsa!

Aceasta era definiția lui Constant.

Cînd intră colonelul și cu fiu-său, se făcu o mică tăcere. Fiecare ridica ochii mai sus sau privea peste ochelari ca să zărească pe rătăcit. Pentru mai toți fu o decepție. Se așteptau să vadă un *crai*, un *deșuchet*, un *cela*, și nu văzură decît un om ca toți oamenii.

În salon, coana Lizica îl prezentă *comme un charmant garçon revenu de très loin*. Mamele, picior peste picior și cu cîte-o lungă țigară între degete, îl măsurau în gînd pe talia *copilelor*. Din salon îl luă în primire Elencuța, voioasă și sprintenă ca o vrabie, și-l făcu cunoscut cu tinerii de la biliard, cu Costică Gorciu, pretendent, Leon Movilă, Victor Comăneșteanu și alți doi juni mai...[12] de cîmp, să zicem, cari veniseră la ceai, seara, îmbrăcați ca de călărie. Printre toți Comăneșteanu era cel mai bine, cu barba tăiată de pe cea din urmă modă de la Paris, cu capul sus, de-abia vorbind românește[13] și jucînd biliard cu Gorciu cu aerul pe care-l are un leu cătră cîinele închis cu el în aceeași cușcă. În odaia de cărți îl prezentă însuși tată-său. Cîteva glume de la cei mai bătrîni, cîteva complimente de la cei mai șireți, și apoi iar intră în posesia Elencuței, care ținea să-l ducă plocon fetelor și mai cu seamă uneia, d-ra Ida Alpengrün[14], față cu care Constant băgă de seamă că Elencuța căpăta un fel de rigiditate nefirească. Evreica era frumoasă, plină, cu un păr auriu bogat, vorbind corect, dar păstrînd cu toții o rezervă care mirosea a milion.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

În această lume, ca în toate de altminteri, după prima impresie, fiecare reintră în sine. Constant schimbă câteva vorbe cu Ida, cu Comăneşteanu, care vrea să-l ia la o partidă monstră de biliard, cu Alpengrün bătrînul, care-l prinse fumînd o ţigară şi-i făcu tot istoriul fontănelor sale de păcură; pînă în sfîrşit, rămase singur. Fata pe care, fără să-şi dea socoteală, o căuta cu ochii peste tot, împărţea ceai. Călugăriţa îl băgă de seamă şi-i făcu semn să vie lîngă dînsa, ca lîngă o cunoştinţă mai veche.

— Cum îţi place pe la noi, domnişorule?

— Sărut mîna, — îmi place foarte mult.

— Vezi, poate că-i rămînea pe aici... E ţara vrăjită Moldova, adăogă ea zîmbind.

— Ce nu se poate în lumea asta? zise el, răspunzîndu-şi parcă mai mult lui decît ei.

Una din vecinele călugăriţei le tăie vorba şi Constant rămase iar la o parte. Pe nebăgate de seamă el se strecură de lîngă dînsa şi trecu binişor înapoi în salonaşul unde era piano. Fetele erau toate la biliard, cu Comăneşteanu şi ceilalţi. El, singur şi cam fără rost, se uita la cadrele de pe părete, cu lipsa de interes a unui om preocupat. Erau o mulţime de nimicuri, ca în toate casele fetelor tinere. Dar printre litografii şi fotografii de tot felul, era şi un portret bun în oloi, portretul unei femei frumoase, care trebuie să fi fost coana Lizica la tinereţe, căci aducea puţin cu Elencuţa. El se uită la portret lung şi cu plăcere.

Fata isprăvise de împărţit ceaiul şi sta şi ea să se bucure de petrecerea celorlalţi. Văzuse pe Constant sculîndu-se de lîngă călugăriţă cam fără scop, şi acum îl căuta, ca să-l prindă în joc cu cei de la biliard. Intră cu vorba pe buze, cînd dete cu ochii de el contemplînd portretul mamei ei. Se opri o clipă pe prag, ca cum ar fi vrut să se retragă, dar apoi îşi schimbă gîndul şi se apropie binişor de dînsul. El negreşit că o simţise; parcă chiar o aştepta.

— Aşa-i că era plăcută mama? îl întrebă ea cu mîndrie. Femeile mai înainte aveau bunul-gust de-a fi frumoase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El nu răspunse nimic, ci se întoarse şi se uită lung la ea; apoi iar la portret. Privirea, astfel purtată, era aproape atît de vorbitoare cît un cuvînt. Ea se făcea că nu vede şi urmă a se uita la cadru. Dar tăcerea prelungită devenea o mărturisire limpede, deşi foarte discretă. Şi se vede că acest prinos de admirare îi încălzea inima, căci sîngele i se urca în faţă şi se făcu roşie.

— E cu adevărat foarte frumos! zise el încet, şi dacă nu mi-ar fi frică de o groaznică banalitate mi-aş spune toată gîndirea...

Ea ridică ochii spre el, buni şi luminaţi de o rază de simţire fericită, cu care vroia să oprească vorba şi totodată să zică:

— E de prisos; am înţeles şi-mi place.

Dar el, prins parcă de nevoia ce o simt cîteodată poeţii de-a vorbi cu luna, urmă:

— E de prisos, ştiu. Dar ţin să vă spun că, fără să fie o mare asemănare, acest portret are un nimb de poezie care nu se găseşte în lumea întreagă, decît poate... la dumneavoastră. Dar, dacă nu mă înşăl, adăogă răpede, pînza asta era ceva mai mare... era bustul întreg, cu mînile amîndouă, unite... care îmi aduc aminte că făceau admiraţia mea... ca prin vis...

— Da,. zise Elencuţa, de la moartea tată-meu: am lipsit atunci din ţară cîtăva vreme şi portretul a stat închis jos într-o odaie unde l-a ros şoarecii... din fericire numai pe mărgini, aşa că a trebuit să-l micşorăm... Dar aveţi memoria bună, zise ea, mirată.

— Da, am oarecare ţinere de minte. Ştiu că tata avea o pasiune pentru dumneavoastră, pe care nu mi-o puteam nicidecum explica... atunci... zise el zîmbind. De altminteri îmi pare că d-lui are pasiunile statornice...

Fata rîdea, cu capul plecat uşor pe un umăr şi spre a scoate convorbirea din făgaşul în care el o aducea mereu, se întoarse iar la portret.

— De altfel, mie nu-mi pare rău de loc; şoarecii mi-au făcut un serviciu, căci dacă încolo mai trece cu asemenarea, mînile mamei sunt şi acum aşa de frumoase şi ale mele aşa de urîte, încît trebuie să le mulţumesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi se uita la mînile ei cu un surîs de milă, dar şiret peste fire, căci mînile îi erau cum sunt două porumbiţe albe.

— E adevărat, zise el, luînd una şi cercetînd-o ca pe un obiect, sunt urîte. Dar în acelaş timp, pierzînd măsura lucrurilor o duse răpede la gură, şi o aşa sfîntă şi adîncă emoţiune îi tresări în suflet, încît se simţi roşindu-se ca un copil de 18 ani.

Ea nu putuse să rostească decît o singură silabă de mirare, şi dintr-o mişcare prinse ivorul de la o uşă închisă şi dispăru.

Constant şezu un minut jos, ascunzîndu-şi capul în unghiul unui scrin, pînă ce impresia mînei ce o sărutase se răci de pe buzele lui, şi apoi cu sfială ieşi prin camera de cărţi şi se opri în pragul din care se putea urmări jocul de biliard. Ida Alpengrün îşi aştepta rîndul în picioare, cu un tac în mînă, de care se rezema cu braţul întins, avînd statura pretenţioasă a unei Diane. Deşi poza pururea, era frumoasă pustia de evreică. Constant, ca un cal de rasă, deprins să ţie gîtul coardă cu orice stăpîn, făcu un pas către dînsa foarte galant, şi cu o înclinare de cap aproape ironică de respectuoasă ce era, îi zise:

— Suntem la Mălini ori în Olimp?

El nu-şi da seama de mişcarea sufletească ce-l împingea la această faptă, — dar izvorul ei era în inima omului care se simţise stăpînit şi rănit adînc de farmecul unei alte femei, care acum sta în pragul celuilalt salon şi se uita la ei. Gelozia e un chin ce face se vede nespusă plăcere celui ce chinuieşte.

Ida îl privi cu obicinuita ei lipsă de măsură în mişcări, de sus în jos, dar îl grafică cu un surîs foarte binevoitor în esenţa sa, care, lăsînd să se vadă rîndurile albe ale dinţilor, dete pentru prima oară figurei aceleia de marmură lumina adevăratei vieţi omeneşti.

— Din orice Mălini se poate face un Olimp, dacă pui zei într-însul, răspunse ea scandîndu-şi cuvintele.

— Matin !... greşi el a zice încet.

— Nu? întrebă ea.

— Ba cum nu ! Dar atunci, noi, muritorii, n-avem decît să ne plecăm genunchile, căci treaba e pe gata...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ea nu putu răspunde, căci între dînşii răsărise Elencuţa, mititică şi sprintenă. Dînsa, cu o mînă pe umărul Idei, începu a-i spune:

— Ido dragă, n-ar fi bine să isprăviţi partida de biliard... cucoanele cam cască... şi au început să reclame *Ochii* d-lui Movilă... adică a lui Ventura... ştii *Doi ochi* pe care îi cîntă d. Movilă aşa de bine.

Era o atenţie delicată şi şireată în acelaş timp, căci d. Movilă cînta binişor, iar suspinele sale erau toate închinate Idei.

Şi fără să aştepte răspunsul ei, luă pe Constant de braţ şi-l întoarse pe loc.

— Te rog, domnule Dumitriu, să mă ajuţi. Trebuie să fim elocvenţi, căci d. Movilă e foarte modest.

În fapt însă, tînărul Movilă aştepta de un ceas această rugăciune şi din două vorbe abia primi. După aceea ea se duse cu Constant spre salonul doamnelor. Mergînd, îi zise răpede:

— Aveţi o mare slăbiciune de mitologie. Şi eu care n-am nimic, nimic de zeiţă !...

El se opri şi se uită la dînsa surprins şi fărmecat.

— Nu e frumos... adaose ea cu glasul tremurînd.

El rîdea, încercînd să protesteze, dar fata îi poruncea să tacă cu un deget dus la gură. Ea nu mai putea să mai vorbească, căci dacă ar mai fi rostit un cuvînt o înecau lacrimile. Se apropie de un geam îngust ce era în faţă şi-l deschise împingîndu-l de părete. Aerul rece îi răcori sufletul.

Era o surdă gelozie între amîndouă fetele, şi poate acesta era şi cuvîntul care îndemna fără ştirea ei pe Elencuţa să treacă dincolo de măsura cu care o fată ca dînsa ar fi trebuit să se arate unui tînăr pe care îl întîlnise numai de cîteva zile. Dar, afară că inimile curate şi naturile originale sunt adesea lipsite de formulele lumei celeilalte, cetitorul nu trebuie să uite că colonelul fusese grădinarul care ajutase în toate dimineţile petalele bobocului să se deschidă. El pregătise îndelung sufletul Elencuţei pentru întîmplarea de-acum. Cu aplicarea firească a tinereţei şi singurătăţii cătră asemenea visuri, fata iubea deja pe cineva,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

care avea un nume, avea un tată, ba chiar un portret, după cum ştim, dar pe care nu-l cunoştea. Şi cînd îl cunoscu, din fericire pentru ea, visul nu pieri, ci se schimbă binişor într-o realitate vie şi caldă.

Astfel se poate înţelege cum ajunseră aşa de răpede aci.

VII

Dar cărei stele să ne închinăm în viaţa noastră spre a ne ţine drepţi între vînturile soartei?

Pe nesimţite, dar iute, Constant se ducea la vale, şi se ducea cu căldura unui suflet însetat de-a crede, de-a spera, de-a trăi. Viaţa lui din urmă i se părea un jug umilitor. Cu ce fel de măsură judecă mintea înamoraţilor nu se ştie, dar aşa e: ei găsesc tot felul de dovezi în sprijinul pricinei lor. El lăsă să treacă vremea; îşi prelungi congediul; ceru un altul în regulă de la minister, şi cînd nu mai îndrăzni să ceară, ridică zăgazurile convenţionale cu care ne e înconjurată viaţa şi lăsă să curgă împrejurările după voia lor. Din cînd în cînd mai întreba de datorie dacă sunt scrisori pentru el din Bucureşti, ba chiar scrise Silviei o dată ori de două ori, dar n-avu nici un răspuns. Nu se miră de loc de faptul acesta, ba mai mult, îl luă drept cauză puternică ca să nu se mai intereseze de cei rămaşi în urmă.

Acum mergea în toate zilele la Mălini. Era privit de toţi ca ginere, şi el nici nu vrea să ştie cum era privit. Faptul în el însuş îi ajungea. Cu adevărat pornire a celor ce iubesc, nu se interesa de nimic. Îi era dragă fata şi asta era destul de mult ca să-l ocupe cu totul. Bătrînii făceau ce vreau ei. Nimeni nu rostise vorbe late. Nu se urmase nici cereri de mînă, nici de zestre, dar înţelegerea era minunată, prin absoluta încredere ce aveau unii într-alţii. Erau aşa de vechi prieteni!...

Colonelul ţinea poliţa întreagă a afacerii şi cu furie zvîrlea nedeschise scrisorile Silviei în foc, dîndu-i un nume foarte neplăcut; pe de altă parte observa şi pe fiu-său şi pe fată, cu interesul unui om care urmă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

reşte o descoperire nouă. Voia să facă doi fericiţi. Era aşa de firesc, şi-i adusese aşa de departe!...

Într-o seară, după vreo două luni, pe cînd el făcea proiecte cu fiu-său în privinţa casei, cum s-o lărgească şi unde să şadă, întrebă pe Constant:

— Ai vorbit ceva cu Elencuţa despre asta?

— Eu? răspunse acesta, nimic.

— Cum nimic? nu v-aţi dat niciodată în vorbă despre asemenea lucruri?

— Doamne fereşte!... Ce, astfel de comedii vorbim noi?...

Colonelul zîmbi liniştit, înţelegînd că toţi oamenii cari iubesc devin nişte adevăraţi copii.

— Bine, tată, da' orişicît, ar trebui să lămureşti cîteva chestiuni, zise el. Eşti sigur că fata te vrea?

— Aşa cred, răspunse Constant cu îndoială.

Bătrînul ştia bine că-l vrea, dar parcă ar fi ţinut să grăbească lucrurile.

— Poate c-ar fi bine să te asiguri. Ştii că mai sunt şi alţii...

Constant rămase pe gînduri. Socotea în sine că avea dreptate bătrînul. Dar dacă, în adevăr, nu l-ar fi vrut?... Se putea foarte bine să placă Elencuţei, dar să nu placă mamei. Se putea să afle fata de legătura lui cu Silvia, şi să-l despreţuiască. În mintea lui aceste două capete nu se apropiau niciodată, sau cînd din întîmplare trecea cu gîndul de la una la alta, făcea todeauna un scut de apărare celei dintăi, ca nu care cumva s-o întunece şi s-o păteze umbra celei de-a doua. Se întîmplă la el ceea ce se întîmplă cu mulţi oameni: luase de la una tot, o umilise, o încărcase cu toată proza vieţii, şi, alături de dînsa, zilnic şi neîntrerupt, avea în gînd un alt cap de femeie, fără fiinţă, ideal. Cînd întîlni pe Elencuţa şi-i plăcu, începu să simţă că se făcea încetul cu încetul un fel de substituire, idealul se mişca spre formele fetei, cu cari se amestecau şi se închegau, după acea mare şi adîncă lege a sufletului că nimic nu stă în ideal care să nu aibă o proprie năzuinţă spre real. Şi atunci cînd înlocuirea fu întreagă, Silvia deveni duşmanul Elencuţei, deveni umbra, pata, durerea şi remuşcarea lui. Şi doar acest om, din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

propria fire, nu avea nimic histeric şi exaltat. Dar amorul dă pe faţă multe ascunzături ale naturei noastre.

Deci, mai cu temere decît altădată, se duse a doua zi să o vadă. Fata îl aştepta ca de obicei în salonaşul pianului, cu maică-sa Xenia. Călugăriţa era păzitorul formelor. Din fericire ele se păstrau de sinele, căci dînsa îşi uita adesea însărcinarea şi-i lăsa singuri ceasuri întregi.

În adevăr, şi-n ziua aceea, ca şi-n celelalte, Constant rămase numai cu Elencuţa... Ea cînta ceva la piano, ocupîndu-şi astfel mînile şi luarea-aminte. El sta pe canapea şi se gîndea. La ce?... Cu ochii mari, pierduţi în sfera unor alcătuiri necunoscute, privirea lui nu se anina de nimic din ce era prezent. Ea simţi că el nu se uita la ea, şi-şi întoarse capul spre dînsul.

— La ce te gîndeşti? îl întrebă, oprindu-se.

El reveni pe pămînt şi plecîndu-se uşor pe un cot, se uită la ea lung...

— Vin colea, îi zise fata, arătîndu-i un scaun lîngă piano.

El se sculă răpede şi se apropie de ea.

— La ce te gîndeai? îl întrebă din nou.

— La nimic. Mă uitam la dumneata.

Ea dete din cap, reîncepînd cîteva arpegii.

— Nu te uitai la mine... Nu te uitai la nimeni. Te gîndeai la ceva.

— Mă uitam la dumneata, repetă el simplu. Te văd oriunde mă uit...

Ea îşi muie privirile lung într-ale lui.

— E foarte frumos ceea ce zici, dar, în adevăr, nu te gîndeai la nimic?

— Nu, zău...

— E cu atît mai bine. Eu credeam că te gîndeşti ades la un lucru la care eu mă gîndesc mult şi care mă... umileşte.

— Ce lucru? întrebă el mirat.

— E de prisos să ţi-l aduc aminte. De vreme ce l-ai uitat n-are însemnătate.

El se uită la ea cu nedomerire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Sunt multe lucruri cari îmi stau în minte de la dumneata, dar ceva care să te umilească... mai cu seamă venind de la mine...

— O, nu de la dumneata, de la mine însămi.

— Te rog... nu mă lăsa în neliniştea asta. Dacă nu-mi spui, o să cred vecinic că eu am fost cauza.

— Nu, nu, n-ai fost dumneata. Şi ca să vezi, uite, îţi spui: îţi aduci aminte în seara cînd juca Ida biliard?

— Da.

— Ştii că am avut slăbiciunea să-ţi zic că ai o prea mare patimă pentru mitologie.

— Da.

— Ida a auzit.

— Şi dacă ţi-a părut rău altădată, îţi mai pare rău acum?

— Negreşit. De ce să ştie lumea întreagă, şi mai cu seamă dînsa, ce se petrece în inima mea?

El se sculă în picioare şi rezemîndu-se de colţul pianului ca s-o vadă mai de-aproape îi zise:

— Aşa este, şi dacă e vorba să-ţi spun tot, mă gîndeam şi eu la ceva.

— Vezi, la ce? întrebă ea zîmbind.

— Mă gîndeam, urmă el serios şi cam încet, că am ajuns să pierd noţiunea a o mulţime de lucruri trebuitoare în viaţă, atîta mi-e mintea plină numai de dumneata. Aşa, văd că se fac împrejurul nostru pregătiri... ciudate, de sărbătoare... ca de nuntă, şi eu n-am îndrăznit niciodată să te întreb dacă prietenia dumitale are curajul să rămîie aceeaşi către mine pentru totdeauna.

Elencuţa ridică ochii spre el buni şi sfioşi şi îi plecă iar pe clapele pianului, neputînd să zică nimic. Inima îi bătea mai tare, şi simţea privirea lui plecată spre ea, care aştepta o vorbă, un semn.

— Da, răspunse în sfîrşit, sfios şi aşa de încet încît de-abia se auzi.

El înţelese că era prea aproape de ea şi că privirile lui o apăsau. Se retrase iar la loc pe scaun.

— Şi unde vrei să stăm?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Unde suntem acuma nu suntem bine? îl întrebă ea zîmbind.

— Nu vream să zic asta. Dar fiindcă mi-aduci aminte, îţi mărturisesc că eu aş fi mai bine altfel.

Şi cu o pornire a inimei nestăpînită, puse un genunchi în pămînt şi se lăsă jos lîngă scaunul ei. Vrea să-i spuie ceva.

— Nu ştii... nu pot să-ţi spun... dar e o simţire dulce să iubeşti...

Ea îngălbenise şi închisese ochii, rezemîndu-şi capul de spata scaunului şi lăsîndu-şi mînile fără putere. El îi înconjurase trupul cu braţele şi încet, uşor, se ridică spre fruntea ei s-o sărute. Mînile ei se mişcară de-abia şi, unite, acoperiră faţa lui ca un paravan, pe cînd ea îşi întoarse capul.

— Şezi binişor...

Cîteva secunde rămaseră astfel, el fericit şi aproape copilăros, ea copil adevărat, cum era, tremurînd în braţele lui şi neîndrăznind nici chiar să-l privească.

— Elencuţo... nu vrei să te uiţi la mine?

— Ba da, dar scoală-te.

— Mă scol... mă ierţi?

— De ce?... nu mi-ai făcut nimic, răspunse ea încet, întorcîndu-se spre el şi punînd mînile pe umerii lui. Am zis *da*, urmă şi mai încet, şi dacă vrei să-l mai auzi, îl mai zic: da, da...

Şi geniul lor cel bun, maica Xenia trîntea o uşă ca într-o moară, făcînd ca dogarii cari urcă la măgură ciocănind în scîndură ca să fugă ursul. Bătrîna intră cu un scul de lînă ca să-l depene pe ghem. Ea vru să scoale pe Elencuţa de la piano ca s-o ajute, dar Constant sări de pe scaun cu mînile întinse.

— Eu, eu, maică.

Ea nu prea îndrăznea dar în sfîrşit fiindcă lui îi făcea plăcere, îi puse sculul de lînă pe mîni.

— Vino încoa, Vasilache... zise ea ducîndu-l spre fereastră. Ceea ce însemna:

— Vai de tine, fărmecatule, te-a legat la gard.

În adevăr, era fărmecat şi legat la gard, dar lui îi venea la îndemînă aşa cum era.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Plecă acasă, fericit, propunîndu-şi să spuie tatălui său că luase înţelegere cu fata... Dar, în sfîrşit, ce înţelegere luase? Se puse să-şi reamintească scena cu Elencuţa, şi se pierdu în farmecul ei, fără să se mai gîndească la altceva.

Acasă, intră drept în camera lui şi rămase pînă seara, singur, fără să vadă cum trece vremea.

La masă, prînzi numai cu mama lui. Colonelul, în, lipsa lui, plecase la Bucureşti. Vestea asta îl nelinişti întrucîtva, dar mamă-sa îi spunse că bătrînul primise peste zi o telegramă de la Credit şi plecase numaidecît.

— Bine, dar atunci ar fi trebuit să se ducă la Iaşi.

— Nu ştiu... zise bătrîna cu simplitate. La Iaşi a fost de mai multe ori, iar acum trebuia să meargă la Bucureşti. Aşa era vorba... Pe de altă parte prea bine a făcut: trebuie să începeţi a vă îngriji de cumpărat cîte ceva. Tu, dragă, te uiţi în ochii ei şi ai mîntuit tot, dar nu merge aşa. Nişte oameni ca noi trebuie să facă lucrurile întregi şi frumoase.

— Aşa-i, zise Constant aproape fericit de observaţia pretenţioasă a mă-sei.

Apoi, vorbind, iar veni cu gîndul la plecarea colonelului.

Bătrînul plecase, în adevăr, în urma unei telegrame, dar în alte împrejurări decît cele povestite de coana Păuna. Colonelul îi istorisise vorba cu creditul, ca să nu mai fie descusut de ce şi pentru ce.

VIII

Pe cînd Constant era pe drum la Mălini, un vătăşel de la gară aduse o telegramă pe numele lui. Colonelul o învîrti în mînă vreun zfert de ceas, hotărît să n-o deschidă; dar hîrtia aceea îi ardea degetele. O simţea de la cine e, şi-i venea s-o svîrle în fundul sobei; dar iarăşi putea să fie o telegramă de afaceri. Nedumerit, vrea să se ducă să se sfătuiască cu nevastă-sa, însă îşi luă de seamă, gîndindu-se că dacă depeşa era în adevăr de la femeia care urmărea astfel pe fiu-său, coana Păuna n-ar fi putut să se stăpînească, ar fi zis ceva lui Constant, şi toată treaba era stricată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Atunci se hotărî s-o deschidă. Tremurînd, ca un vinovat, îşi puse ochelarii şi o ceti. Cuprindea aceste cîteva vorbe:

„Copilul moare. N-am nici o putere* Silvia"

— Ce! zise el tare.

Apoi o mai ceti o dată. Era aşa, negru pe alb. Bătrînul îşi ridică ochelarii pe frunte, parcă ar fi avut nevoie să vadă liber înaintea ochilor. Apoi, aşezîndu-se pe un scaun, o luă din nou şi o ceti pentru a treia oară.

— Ce comedie mai e şi asta?... zise el parcă ar fi avut pe fiu-său înainte. Ce copil? ce fleacuri?...

Şi neputîndu-se deprinde cu ideea aceea, iar se mai răsuci, iar mai luă hîrtia în mînă, se mai uită la ea, parcă ar fi voit să-i ceară lămuriri, s-o întrebe cine moare? al cui copil? Apoi, ostenit de nesiguranţă şi oarecum biruit de enigma aceea, zise încet:

— Bre... rea femeie!...

I se părea că cu depeşa venise ea însăşi şi ameninţa să dărîme tot ce făcuse bătrînul cu răbdare, cu dragoste şi sîrguinţă. Acum era parcă lupta încinsă între ei doi. Pe fii-su îl uitase.

— Cine ştie ce comedie o să facă, de-o auzi de însurătoarea băiatului, gîndi el. Ah, tinereţă proastă ce eşti şi flecară, zise el, sculîndu-se supărat şi aruncînd telegrama mototolită într-un colţ.

Dar umblînd de colo pînă colo, îşi aduse aminte de vorba *copil*. Asta îi intrase în suflet ca un piron. Luă încă o dată telegrama de jos, o desfăcu pe masă şi o ceti din nou.

— Ce şiretenie proastă! zise el dînd din cap. Ştim noi ce fel sunt făcuţi copii aceştia...

Să-l întrebe pe fiu-său nici vorbă nu era.

Atunci bătrînul luă o hotărîre cam pripită.

— A pus gheara pe el şi vrea să-l stoarcă. Vrea bani, mă duc să-i dau bani, zise el.

Din experienţă proprie ştia că asemenea legături au mai întotdeauna o morală foarte comodă. O mică despăgubire bănească şterge multe lacrimi de acestea sincere şi dezinteresate .

---

*În *Convorbiri literare: facere.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Şi cu o grabă copilărească ceru să-i facă sacul; din întîmplare era tocmai aproape de ceasul trenului de ziuă. Răpede îi puse caii şi porni la gară. Sub îmboldirea ideii aceleia se pomeni, după un ceas, din odaia lui în vagon, călătorind, şi numai cînd începu a-l legăna trenul, se dezmetici parcă din ameţeala ce i-o pricinuise telegrama.

— Da' ce fac, frate? îşi zise el cu îndoială. Unde mă duc? Parcă m-am apucat de teatru...

În adevăr, avea ceva teatral hotărîrea aceea grăbită, care supăra bunul său simţ, — dar teatru jucăm de multe ori în viaţa noastră, fără să ştim. El însuş pregătise cele ce se întîmplau acum. Şi cînd iar îşi aduse aminte de *femeia aceea*, cum o numea el pe Silvia, se simţi mulţumit că se duce spre dînsa. Cu mintea aprinsă alcătuia scena ce avea să se petreacă între ei doi, şi o vedea parcă ţinîndu-i piept, îndrăznind să-i spuie vorbe supărătoare, ori încercînd să facă pe desperata. Atunci îşi scotea cuvintele ce trebuia să-i spuie, chipul mai nemerit cu care ar fi putut să înceapă — se gîndea, se răzgîndea, şi astfel, stăpînit de nesiguranţă, ajunse la Bucureşti. Trase la acelaş otel la care fusese cu două luni mai înainte. Aci se afla omul care-i dusese scrisoarea la tribunal în ziua cînd plecă cu fiul său la moşie. După ce se odihni puţin, pe la 10 jumătate porniră împreună la tribunal, ca să găsească pe aprodul ce primise scrisoarea şi care trebuia să cunoască locuinţa fiului său. El îşi închipuia că chiar dacă Constant n-ar fi stat la un loc cu *femeia aceea*, tot poate ar fi putut să-i dea de urmă.

În adevăr, găsiră pe aprod; dar acesta spuse colonelului că degeaba caută pe d. membru, căci lipseşte de-o grămadă de vreme din capitală.

— Chiar cucoana a venit de mai multe ori să întrebe, adaose el simplu şi fără nici un gînd rău.

Vorba asta însă răni pe colonel pînă în suflet.

— Nu-i nimic, flăcăule, noi tot să mergem. Te-oi mulţumi.

Apoi, răpede, parcă i-ar fi fost frică să nu-l priceapă, adăogă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Poate s-o fi întors. Am o treabă grabnică cu dumnealui.

Şi plecară. Aprodul îl duse în casa din strada Carol, pe care o cunoaştem.

Bătrînul intră pe gang iritat. Sună jos la scară de mai multe ori, dar nu veni nimeni să-i deschidă. Asta îl supără şi mai mult. Uşa nefiind încuiată, o împinse şi intră. Cînd fu însă înlăuntru, armonia lucrurilor acelora în care el se amesteca nechemat îl intimidă. El bătu la o uşă, încet, aproape emoţionat. După puţin timp ea se deschise şi un cap de femeie se ivi în umbra ei.

— Ce poftiţi? îl întrebă domol.

— D-nul Dumitriu aici şade? zise bătrînul.

Drept răspuns uşa se deschise întreagă, şi el putu să vadă că femeia aceea nu era o slugă. Cu o rochie simplă pe ea, încheiată strîmb; cu părul adus grămadă deasupra capului şi prins din fuga cu un singur ac mare; cu obrajii albi ca varul iar ochii sclipind de-o aprindere de viaţă extraordinară, — părea scăpată dintr-un convoi de osîndiţi la moarte. Ea se retrase cu sfială, ducîndu-şi mîna la piept, şi îngînă ceva ce n-ajunse pînă la colonel.

Era Silvia. Ea recunoscu pe bătrîn de la prima vedere, după portretele ce le avea în casă, şi prezenţa lui o făcu să-şi piardă şi puţinul curaj ce mai avea. Tremura ca o vinovată, ţinîndu-se cu mîna de ivorul uşei...

— E... lipseşte... vă rog să intraţi.

Colonelul intră.

— Am venit cam de dimineaţă, zise el; să mă ierţi...

— Nu, domnule. Eu am ieşit aşa... credeam că e doctorul... Mi-e copilul bolnav, zise ea frîngîndu-şi mînile. Vă rog şedeţi...

Apoi îl lăsă singur şi trecu într-o odaie vecină, pe a cărui uşă deschisă se auzea o tusă seacă, surdă, ca de om care nu poate răsufla.

Bătrînul se aşezase pe un scaun şi privea cu mirare la lucrurile dinlăuntru. El se aştepta să vadă ceva neobicinuit, lux, ruină, lipsă de gust şi de cuviinţă, — şi în loc de asta găsea o casă ca la toată lumea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar pe cînd el se uita astfel, Silvia veni fuga pînă-n uşă, strîngîndu-şi mînă în mînă, şi cu ochii plini de lacrimi zise răpede şi cu groază:

— Se îneacă, domnule!... şi doctorul nu vine... Ce să mă ştiu face, vai de mine...

Şi era zugrăvită pe obrazul ei o frică şi o desperare fără seamăn. De dincolo s-auzea în adevăr un glas de copil strîns de gît, care chema pe mama sa fără putere. Îl biruia boala.

Colonelul se sculase în picioare nedumerit.

— Să se ducă cineva cu birja mea la doctor, zise el, înrîurit de durerea femeiei ce sta înainte-i fără nici o putere.

— Să se ducă, răspunse ea făcînd un pas către uşă.

Dar se opri deodată.

— Mă duc eu... fiindcă nu-i nimeni...n-am pe nimeni, zise ea rămasă în mijlocul casei şi uitîndu-se cu nehotărîre în pămînt.

— Atunci mă duc eu, răspunse colonelul. Un doctor, care-o fi...

— Ah, domnule, care-o fi...

Şi Silvia îl lăsă şi se întoarse înapoi la băiat, iar colonelul porni răpede pe scări după doctor. Birjarul îl duse la cel mai apropiat, care sta chiar în strada aceea; dar doctorul nu era acasă. Se duse la un altul, şi la un al treilea, pînă ce găsi unul pe care-l luă cu dînsul în trăsură. Şi nu se gîndi un singur moment bătrînul la ciudatul rol pe care-l juca, nici la hotărîrea cu care venise la Silvia, ci foarte firesc se urcă iar înapoi cu doctorul, ba încă intră cu el în camera bolnavului; atîta e de adevărat că ideea morţii ridică ori coboară pe oameni la nivelul obştesc al mormîntului, faţă cu care tac toate celelalte simţiri, şi chiar satirii devin gînditori.

Intrară deci înlăuntru şi doctorul se duse drept la copil. El era ascuns în perne şi legat la gît încît abia se mai vedea. Îl desfăcu binişor, îi scoase o mînă şi i-o cercetă, îl pipăi, îl întrebă, — şi păru îngrijat de ceea ce vedea. Copilul era cu faţa aprinsă şi ochii împainjiniţi, dar formele lui gingaşe nu-şi pierduseră cu totul caracterul. Bătrînul avu surprinderea de-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vedea cît de mult semăna băiatul cu fiu-său. Silvia, pe marginea patului, tremurînd, îi luase mîna şi vrea să-l facă să vorbească, fiindcă din cînd în cînd ochii i se închideau şi nu mai răspundea:

— Constant... dragă... uită-te la mama.

El se-ncerca să deschidă ochii lui albaştri şi naivi de altădată, dar era obosit de boală.

Doctorul scrise răpede reţeta şi zise să se ducă cineva numaidecît la farmacie. Colonelul o luă din mîna Silviei, coborî scările din nou şi trimise iute pe birjar. Cînd se întoarse înapoi medicul cerceta pricina boalei.

— Va să zică a mai avut-o o dată? întrebă el.

— A mai avut-o o dată, domnule doctor, şi se vede c-a răcit iar, că iar l-a întors, şi atunci mi se pare că am făcut eu o greşală, fiindcă am scos copilul şi l-am dus... l-am dus la doctor.

— La ce doctor?

Silvia se încurcă.

— Ei... nu ştiu... i-am uitat numele.

Adevărul era însă că ieşise cu copilul, aşa cum spunea, dare se dusese cu el să aştepte consultaţia publică la Colţea, — căci acel pe care îl avusese înainte nu mai voise să vie.

— Nu-nţeleg cum faceţi astfel de greşeli, zise doctorul supărat şi uitîndu-se atît la Silvia cît şi mai cu seamă la bătrîn.

Colonelul privi lung în ochii lui şi-i veni pînă-n gură să-i zică:

— Ce te legi de oameni degeaba?... dar îşi aduse aminte că el îl căutase, — şi tăcu.

Silvia văzu nedreapta observaţie a doctorului.

— Domnul nu e vinovat întru nimica, fiindcă nu era aici. Eu am făcut greşala, zise ea pe un ton care nu mai primea răspuns.

În sfîrşit medicul plecă, făgăduind să revie seara. Silvia se luă cu temere după el, căutînd să-l întrebe dacă avea vreo speranţă şi, nerăbdătoare, se coborî pînă jos să aştepte pe birjar cu doftoriile. Bătrînul rămăsese la capătul patului şi se uita la copil în faţă, atras de misterioasa putere care leagă cele două vîrste şi poate şi de marea asemănare a băiatului cu fiu-său,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

şi se pomeni învălindu-l, fiindcă îşi scoase o mînă afară, şi privindu-l cu milă şi cu nelinişte.

Silvia se urcă iute cu doftoriile, şi, amîndoi, se puseră să i le dea. Copilul le luă cu supunere; apoi căzu iar cu capul în perne şi aţipi. Silvia încremenise cu privirile pe figura lui, căutînd parcă să pătrundă taina acelei vieţi care îi era atît de scumpă. Cîteodată îi da părul binişor de pe frunte la o parte; altă dată îşi lipea mîna încet de obrazul lui ca să-l vadă dacă arde.

În vremea asta colonelul se uită mai bine la ea. O vedea în nişte împrejurări în care prefăcătoria era cu neputinţă. Capul acela serios, cu maturitatea durerei în toate liniile, cu uitarea de sine dusă pînă la jertfire, nu semăna de loc cu ideea ce şi-o făcuse el de-o asemenea femeie. Silvia, cu toată starea ei socială profană, părea o pagină mare de biblie, în care se povesteşte cu graiul arhaic o parabolă de-a mîntuitorului. Era viaţa omenească în toată dramatica ei expunere, fără zgomot, fără convulsiuni, dar reală.

Şi pe cînd se uita astfel la ea, dînsa vru şi ea să-l vadă mai bine şi-şi ridică ochii spre el, dar şi-i plecă numaidecît în pămînt, căci privirea lui o intimida. Atunci colonelul gîndi că a venit vremea să se retragă.

— Eu o să mă duc, zise el încet, făcînd un pas spre copil, şi o să mai viu şi mîine...

Dar pe cînd el se apropia de pat, Silvia se plecase spre mîna lui şi i-o sărută. El îşi trase mîna încet dintr-ale ei.

— Are să se facă bine, ia să vezi.

— Măcar de-ar da Dumnezeu, zise ea, ieşind după el.

Cînd se urcă din nou în trăsură, colonelul nu-şi da încă bine seamă de cele întîmplate, dar avea un fel de senin în suflet, ca toţi oamenii cari au făcut o faptă bună. Tocmai cînd ajunse acasă şi-şi scoase tabachera să facă ţigară, începură să i se desfăşure în minte cele petrecute şi cînd se văzu în birjă alergînd după doctori, nu se putu opri de-a zîmbi, şi zise încet:

— Ei comedie!...

Deşi era un om cu multă experienţă, vedea bine că nu isprăvise cu surprinderile ce ni le aduc împrejură-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rile. De la încrucişerea abstractă a ideilor pînă la încrucişerea faptelor era încă o depărtare oarecare.

— Să mai vedem, îşi zise întru sine.

În adevăr, a doua zi se duse iar în strada Carol, şi acum urcă binişor scara, bătu încet la uşă şi intră cu temere. Se gîndea că era un lucru drept şi omenesc să nu mai turbure pe nenorocita aceea cu explicări. Să aştepte: dacă se făcea copilul bine, putea să vorbească şi să se lămurească; dacă nu... totul devenea de prisos.

— Ei, cum îi mai e? întrebă el încet pe Silvia.

Ea se plecă să-i sărute mîna; în fapta aceasta nu era nimic nici linguşitor, nici pregătit dinainte.

— Ia lasă...

— De, răspunse ea, nu îndrăznesc să zic vorbă mare, dar parcă e ceva mai bine. Doctorul mi-a zis să nu-l las să doarmă, — însă... am greşit de-am adormit, şi-mi pare că a dormit şi el. Am făcut rău...

— Ai fi fost ostenită.

— Cam ostenită.

Cam era de prisos, căci de patru nopţi nu închisese ochii.

Trecură amîndoi la copil. El era deştept. Cînd intrară dînşii băiatul îşi întoarse privirile lungi şi ostenite spre ei, şi ce i-o fi adus aminte bătrînului privirea aceea nu se ştie, dar el aproape fără voie se opri şi apucă pe Silvia de braţ parcă ar fi vrut să-i arate ceva, — dar, răpede, ca şi cum i-ar fi părut rău că i-a scăpat o asemenea mişcare, adăogă:

— E mult mai bine...

Se apropie de patul copilului încetinel şi cu vorba lui domoală începu a-l dezmierda:

— Ce faci tu, bre?... Ai văzut ce lucru bun ţi-a dat d-nul doctor... Ia să vadă tata mîna...

Colonelul îşi zicea sieşi tată faţă cu toţi copiii.

Băiatul scoase mîna de subt plapămă şi i-o întinse. Bătrînul îşi lipi de braţul lui alb şi moale mustăţile sale zbîrlite, şi se veselea şi rîdea încetinel ca o gîscă care-şi regăseşte bobocii.

— Tot are căldură... zise el Silviei dînd din cap. Ce-a spus doctorul aseară?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— A spus că să mai vadă... Vine şi astăzi. Trebuie să vie acum.

— Dacă vrei să mai chemăm pe unul.

— De... cum credeţi.

— Eu... ce să cred? zise bătrînul, ca şi cum ar fi voit să nu fie amestecat în treburile ei.

Era aşa: or de cîte ori îl lua numai pornirea firii sale, se da pe faţă omul bun şi înţelegător al tuturor nevoilor lumii aceştia; dar îndată ce avea vreme să se mai gîndească, se înăsprea, căci bunătatea e bună tocmai pentru că nu vrea să judece totul.

În sfîrşit veni doctorul. După ce cercetă pe băiat cu de-amănuntul, spuse că el îndrăzneşte să creadă că e scăpat. Cu răbdare şi îngrijire se iese din multe greutăţi.

A doua şi a treia zi veni colonelul iar. Îşi propunea să vorbească Silviei de scopul venirii lui, negreşit cu totul în alţi termeni de cum era hotărît; dar, faţă cu sfiiciunea şi modestia ei, devenea şi el sfios.

Timpul însă trecea, şi cu însănătoşirea copilului reveneau toate îndoielile şi proiectele bătrînului. Negreşit că realitatea, la Bucureşti, era cu totul altfel de cum şi-o închipuise el şi schimbase mult din planurile lui, — dar era o altă realitate la Mălini, era Elencuţa, copilul lui sufletesc şi, mai mult decît atît, era dragostea fiului său pentru dînsa, care trebuia să fie puternică ca el să ajungă a lăsa în aşa desăvîrşită părăsire pe Silvia şi pe băiat. Şi, lucru curios, ceea ce cu cîteva zile mai înainte era semn bun, nepăsarea lui Constant pentru scrisorile de la Silvia, acuma devenise semn rău, — căci e totdeauna trist de-a te convinge că acela pe care-l iubeşti mai mult, fiul tău bunăoară, e un om fără inimă. Dar atunci bătrînul îşi amintea cu plăcere de seara în care Constant îi făgăduise să vie la gară şi nu venise. Era dovadă că se petrecuse în el o luptă puternică înainte de a-şi părăsi copilul. Fiindcă el se încredinţase, din toate lucrurile cîte se pot observa în viaţa intimă, că copilul Silviei era cu adevărat copilul lui Constant.

Era prin urmare vinovat mai mult el, sau poate împrejurările.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar, în sfîrşit, trebuia ieşit la un fel din această încurcătură, căruia îi zicea că este *ca la teatru*. Şi era în cele din urmă doritor să cunoască mai din scurt viaţa Silviei, care i se părea din ce în ce mai ciudată, mai cumsecade. Dînsa nu-i zisese o singură vorbă despre fiul său, şi, lucru care miră pe bătrîn mai mult, fu bunul-gust, cuviinţa cu care Silvia ascunsese portretele lui. O alta în locul ei le-ar fi întins tocmai atunci, ca să arate bătrînului interes şi dragoste.

— Eu aş vrea să plec, îi zise el în cea din urmă zi, şi doream... să vorbesc cu dumneata cîte ceva...

Şi fiindcă Silvia tăcea, el adăogă cu lămurire:

— Depeşa dumitale eu am primit-o. Fiul meu nu ştie nimic. E a dumitale, nu-i aşa? o întrebă el scoţînd telegrama mototolită din buzunar.

— Da... răspunse ea încet.

— Atunci, diseară ne putem vedea un minut?

— Cînd ziceţi dumneavoastră...

— Prea bine, diseară.

IX

În odaia în care am intrat la începutul acestei istorisiri, găsim pe colonel ţinînd pe băiat pe genunchi şi pe Silvia alături pe un mic scăunaş. Aerul lucrurilor pe care le cunoaştem este acelaş; oamenii numai s-au mai schimbat. Silvia, mai slabă şi parcă mai serioasă de cum o ştim, aşteaptă cu frică întrebările colonelului. Băiatul, sănătos acum, se uită la bătrîn cu ochii lui naivi şi buni. Colonelul însuş pare biruit de împrejurări. El priveşte cînd pe copil, cînd pe mamă, căutînd parcă să pătrundă adevărul acestor două vieţi. Vorba merge greu. Un ceasornic bate încet măsura timpului. Bătrînul se uită înainte-i preocupat şi-şi scoate portabacul să facă ţigară.

— Nu carecumva găseşti vreo foiţă de ţigară pe undeva... mi-am uitat-o acasă...

— De... aici nu fumează nimeni... Dar putem găsi jos, adaogă Silvia răpede.

— Te rog, trimite pe cineva...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Colonelul uitase că nu era nici o slugă în casă.

Silvia își puse un șal pe ea și se coborî răpede în stradă, cumpără hîrtia de țigară și se întoarse numaidecît. Bătrînul i-o luă din mînă foarte natural, fără să bage de seamă nimic. Era preocupat, și afară de asta sunt mici mizerii și umilințe omenești pe cari cei ce n-au fost niciodată în lipsă nu le cunosc.

— Șezi de mult în casa asta? întrebă colonelul, uitîndu-se la pereți cu interes.

— Da... de aproape cinci ani.

— Ai tot apartamentul?

— Tot, zise Silvia învîrtind învelitoarea hîrtiei în mînă. Dincolo sunt două camere pentru... pentru domnu Dumitriu.

— Unde? Colo?

— Da...

— Stați de mult împreună? zise bătrînul, luîndu-și inima în dinți.

Ea se așeză jos, încet, strîngîndu-și șalul de pe dînsa.

— De aproape opt ani, răspunse binișor și cu temere.

— De opt ani!... Și ați trăit totdeauna împreună?

— Da...

— Opt ani!... zise bătrînul încet. Și ai fost fericită în toată vremea asta?

— N-am să mă plîng de nimic. Constant a fost întotdeauna foarte bun.

Începeau să se încălzească, și încongiurul prea mare fu lăsat la o parte. Ea părea hotărîtă să răspundă la tot.

— De unde ești dumneata? o întrebă colonelul deodată.

— Din București, dar tată-meu era din Austria. A fost multă vreme profesor de limba germană la liceu.

— Și acum?...

— Acum e mort, răspunse ea scurt.

Bătrînul se simțea împovărat de sarcina aceea de judecător de instrucție.

— Ascultă, zise el, apropiindu-și scaunul de al ei, iartă-mă că mă amestec în viața dumitale... vezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

însă că am oarecare interes. N-aş vrea să te supăr... Spune singură...

— Da, zise ea. Deşi e greu... şi umilitor... voi spune. Am pierdut tot... toate drepturile pentru a fi respectată de ceilalţi, voi să-mi păstrez cel puţin pe acela de-a mă putea respecta eu singură. Iaca adevărul, domnule: de cînd m-am pomenit în lume, m-am găsit totdeauna sarcina cuiva. La început a tatălui meu, apoi a şcoalei şi acum în urmă a lui Constant. Neavînd mamă, am simţit de la început că eram povară, dar ce puteam face? Am trecut anii din Azil aproape fericită. Acolo toate erau ca mine. Am ieşit din şcoală cu gînd de-a mă face profesoară. Eram hotărîtă să mă mişc şi singură în lume, fără a mai cădea greutate cuiva. Am venit acasă la tata şi m-am pus să învăţ. Vreo lună am lucrat cu multă luare-aminte, dar... mai pe urmă...

— Spune, spune, îi zise bătrînul cu bunătate.

— Pe urmă n-am mai lucrat.

— De ce?

— Tata s-a bolnăvit şi trebuia să-l îngrijesc... şi... tot atunci am întîlnit pe Constant.

— Da?

— Da, şedea în aceeaşi casă unde şedeam noi. L-am întîlnit fără să mă gîndesc, fără să vreau, vă jur...

— Bine, bine. Ei?

— De-acolo... nu ştiu ce-am mai făcut. Bietul tata a murit, şi am rămas singură. Constant era aşa de bun!... A umblat pentru mine prin toate părţile. Aveam drept la pensia tatălui meu. Ce ştiam eu să fac? El mi-a adunat actele şi mi-a scos pensia...

— Va să zică ai pensie?

— Am, da.

— Dar nu-ţi ajungea, adăogă colonelul fără să-şi dea seamă de ce zice. Ea dete din cap.

— Ba se vede că ajunge, fiindcă de două luni nu trăiesc decît cu dînsa, şi am şi copilul; atunci nu-l aveam.

Bătrînul ridică ochii spre ea, încruntînd sprinceana.

— Cum? zise el cam tare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da, răspunse Silvia încercînd să zîmbească, am mai redus din cheltuieli, şi merge... Oricum, îmi faceţi o mare nedreptate dacă bănuiţi că legătura mea cu Constant a început dintr-o astfel de cauză.

Şi cu toate că se încerca să zîmbească, îi veniseră lacrimile în ochi.

— Doamne fereşte! zise colonelul cu grabă. Nu m-am gîndit la una ca asta. Te rog urmează.

— S-a sfîrşit, răspunse ea. De-atunci am trăit împreună. Am avut copilul ăsta... fiindcă se vede că este un Dumnezeu pentru toţi nenorociţii.

— Ai fost nenorocită, vra să zică?

— Nu... dar greşelile noastre se pedepsesc în lumea asta. Constant nu mă mai iubeşte, şi poate m-ar fi lăsat de mult dacă nu era copilul. Vezi, domnule, nu prea ştiu ce spui, dar dacă aş avea mai multă putere nu ştiu ce aş face... Eu am greşit, dar am fost fericită, şi acuma, dacă nu mai sunt, îmi plătesc faptele mele. Dar fiinţa asta nenorocită, zise ea cu putere, ce e vinovată să rămîie pe drumuri? A cui e? Cum îl cheamă? Dumnezeu ştie...

Ea se opri un minut, mirată parcă ea însăşi de îndrăzneala ei. Bătrînul îşi plecase capul în jos şi se uita la covor fără să-l vadă.

— Iartă-mă, domnule, de atîta îndrăzneală. E vorba de fiul dumitale şi nu mi se cuvine să vorbesc astfel... dar trebuie puţină dreptate: numai eu am răspundere faţă cu copilul ăsta?

Colonelul tăcea, urmînd a privi covorul. Silvia se oprise. Ceasornicul bătea lung şi rar trecerea vremii. Viaţa e o fabulă a cărei morală e zădărnicia, şi se pare că nimic nu o înfăţişează mai bine priceperii noastre ca limba unui ceasornic.

Calm, cuminte, bătrînul se sculă de pe scaun şi întinse mîna Silviei.

— Să ne vedem sănătoşi, îi zise el. O să ai noutăţi în curînd de la mine.

Ea se plecă binişor şi-i sărută mîna; apoi puse şi pe băiat să facă acelaş lucru. Pe cînd el ieşea, Silvia se simţea tristă, parcă îi pleca norocul. Apoi, în urma lui:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— A plecat... zise ea băiatului.
— Unde? ...
— Departe...
— Da?...
— Da, puiu mamei.
— Unde-a plecat, mamă? întrebă el încă o dată.
— Departe, departe...
— Da?...

Şi se duse să-l culce, cu eterna ei supunere la voia soartei.

Colonelul, ieşind de la Silvia, se duse la otel şi de-acolo drept la gară. Puţin cîte puţin începea parcă să vadă limpede înaintea ochilor, şi din tot ce vedea răsărea un lucru hotărîtor, anume că fiu-său era un om fără suflet. Bătrîneţa sănătoasă este starea în care mintea prinde quintesenţa lucrurilor şi dezgărdinează cu răceală linia morală a oricărui fapt. El se uita împrejuru-i: Silvia, Constant, Elencuţa şi apoi el, patru fiinţe în fond bune, şi cîteşipatru nenorocite. Pentru ce? Pentru că una din ele îşi pierduse măsura greşelilor sale şi sufla din praful lor şi pe viaţa celorlalţi. Căci colonelul era hotărît, prin toate mijloacele, să împiedice căsătoria fiului său cu Elencuţa. El îşi cerceta răspunderea sa, în această împrejurare, cu nepărtinirea vîrstei şi caracterului lui, şi se găsea vinovat numai fiindcă îndrăznise să facă planuri de fericire pentru fiu-său şi Elencuţa. Dar cine ştia de legătura lui Constant? De la o simplă nebunie de tinereţe, pe care şi-o închipuise bătrînul, pînă la realitatea ce se da pe faţă acum, cîtă depărtare!... Afară de asta, îi mai era iertat să ascundă adevărul Elencuţei şi familiei ei? Fiindcă el îşi da seamă că atunci cînd podoaba vieţii noastre cade de vîrstă ori de vînturi, rămîne numai viţa, întinsă pe harag ori tîrîndu-se pe pămînt. Şi viaţa de toate zilele e simplă şi împletită din datorii, de la împlinirea cărora atîrnă fericirea. Toată lumea ştie şi judecă mai tot astfel, dar greutatea cea mare stă în aceea că în pasiuni judecata cade la fund, iar la suprafaţă plutesc numai pornirile. Fiu-său, care acum iubea pe fată, va fi nenorocit; Elencuţa, de asemenea; dînsul, suferea şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

el, fiindcă fata îi era dragă. Dar simţirile lor de azi erau numai podoabe, cari într-o zi trebuiau să cadă şi de sub ele să răsară: pentru Constant remuşcarea de-a fi lăsat pe drumuri un copil, cătră care poate s-ar fi întors; pentru Elencuţa ura contra acestui copil şi gelozia contra mamei lui; pentru Silvia durerea vecinică a femeii şi a mamei; pentru băiat viaţa de bastard; pentru el, colonelul, amărăciunea...

— Nu!... zicea bătrînul, ridicînd capul. Elencuţa cu vremea va uita, iar dumnealui dacă va suferi va fi firesc şi meritat. Şi eu îmi împlinesc o datorie...

Cît despre viaţa Silviei şi a copilului, colonelul nu se îndoi un moment de adevăr, fiindcă sunt unele întîmplări, pe cari chiar dacă prefăcătoria omenească le parodiază, sufletele drepte se refuză de a le pricepe altfel.

După minutele acelea de hotărîre, încordarea voinţei bătrînului se slăbea ori de cîte ori chipul Elencuţei îi răsărea în minte, căci o iubea ca pe fata lui. Şi zgomotul ostenitor al roatelor vagonului îi umplea capul de durere...

A doua zi dimineaţa ajunse acasă.

Se culcă să se odihnească, dar dormi rău. Cum se sculă întrebă de fiu-său.

Constant tocmai se gătea să se ducă la Mălini. Era îmbrăcat cu îngrijire, parfumat, vesel: cele două luni petrecute la ţară îi întineriseră cu totul obrazul.

Bătrînul îl chemă în odaia lui.

X

— Bine ai venit, tată, zise Constant intrînd. Da'ce-i întunericul ăsta?

— Ridică o perdea.

Tînărul se duse să ridice perdeaua.

— Ce mai faceţi voi? întrebă bătrînul, strîngîndu-şi nişte jurnale.

— Sărut mîna, bine.

— Ce face Elencuţa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— E bine. Era supărată că te-ai dus la București fără să-i spui.

— M-am dus cu treabă, zise colonelul serios.

— Ai avut treabă la Credit?

— La Credit... nu. Apoi se îndreptă către masă și luînd o hîrtie o întinse fiului său.

— Am avut treabă cu asta.

Era telegrama de la Silvia. El o desfăcu încet, cu presimțirea omului care așteaptă o întîmplare, și o ceti fără să zică nimic. Căută, ca și în ziua cînd îi dase Silvia biletul bătrînului, să nu pară mișcat, dar, ca și atunci, sîngele îi fugi din obraz și deveni palid. După un minut, el lăsă hîrtia încet pe masă și întorcînd capul spre fereastră:

— Mă așteptam, zise el.

Bătrînul se uita la dînsul, surprins și aproape indignat de răceala aceea.

— Și nu întrebi dacă a murit, l-am îngropat, ce i-am făcut?...

— A murit băiatul? zise el cu putere.

Bătrînul îl privea pieziș, din ce în ce mai iritat și mai aspru. Dar la întrebarea lui, care era mai mult un strigăt, se potoli.

— Ba, din fericire, nu, răspunse el.

Apoi, răsuflînd mai liber, adaose:

— Credeam c-ai pierdut orice urmă de simțire omenească.

Constant se îndreptă spre fereastră, părîndu-i parcă rău că-i scăpase întrebarea aceea. După un minut se întoarse.

— Ai fost acasă la dînsa? întrebă el.

— Da, am fost acasă la dumneata.

Tînărul tăcu, uitîndu-se înainte pe fereastră. Dar mușchii obrazului i se încordase atîta, încît se făcuse hidos de răutate.

— Ce mizerabilă creatură!... zise el, apăsînd pe cuvinte.

Colonelul se îngălbenise și făcînd un pas către el, cu capul plecat înainte:

— Cine-i mizerabilă creatură, Constant?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El tăcea. Colonelul își rezemase un genunchi de-un scaun, și se uita la el, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare:

— Din ce aluat te-a făcut natura așa de strîmb la suflet? zise bătrînul.

Constant își întoarse privirile la el și se uită lung în ochii lui. După aceea se îndreptă către ușă. Tatăsău, mai iute decît el, îi tăie drumul.

— Te indispune vorba mea și vrei să te duci...

— Ba nu, răspunse fiu-său, dar îmi pare de prisos să facem scene de teatru.

— Da?... întrebă colonelul lung. Prea bine. Țiu însă să-ți spui că acela care a început teatrul ești dumneata. Ne-ai făcut să credem că ești un om, și văd că ești un nimica.

Apoi se depărtă de la ușă. Constant rămăsese cu mîna pe ivor. Colonelul se întoarse.

— Și ca să nu mai jucăm teatru, te înștiințez că dumneata nu vei lua pe Elencuța. Destul atîta comedie!

Și bătrînul umbla cu pași mari prin odaie, respirînd greu și tremurînd. Dar, ca și cum vorba lui din urmă ar fi fost cheia care deschidea sufletul lui fiu-său, acesta se înmuie.

— Tată, nu înțeleg de ce legi între ele două lucruri așa de depărtate.

— Care?... întrebă colonelul, orpindu-se.

— Elencuța... și cu femeia ceea.

— Fiindcă le-ai legat dumneata. Ai pornit din București avînd casă, femeie și copil, și ai venit aici să tulburi liniștea fetei... și pe-a noastră.

— Ești nedrept, tată... Știi că nu m-am gîndit la asta. Îți aduci aminte că nici nu vream să plec... Dumneata m-ai adus.

— Da, eu te-am adus, fiindcă îți purtam de grijă, vream să te fac fericit... pe cînd dumneata te făcuseși nenorocit pentru lungă vreme. Știi că te-am întrebat, mi se pare, dacă ți-ai găsit singur ceva: mi-ar fi părut poate rău să te văd însurîndu-te astfel; dar dacă mi-ai fi arătat împrejurările, n-aș mai fi zis nimic, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

un copil nu se lasă niciodată pe drumuri. Ai fi fost un bărbat... şi acum nu eşti decît un... o femeie!

— Eu cred că dumneata vezi lucrurile foarte mărite. Cine poate mai bine decît mine să ştie ce îndatoriri am cătră o astfel de femeie?...

— Cum?... zise lung bătrînul.

— Da, răspunse fiu-său, mai încet. Am un copil cu o femeie ca aceea... e o nenorocire... o întîmplare de tinereţe. Şi cine poate şti întrucît e al meu...

Bătrînul se uita la el cu adevărată durere. Cît era de frumos, sub părul lui alb, apărînd pe doi nenorociţi, chiar Constant o văzu, şi-şi pierdu îndrăzneala de pînă aci. Colonelul se apropie încet de el, şi-i zise apăsînd pe cuvinte:

— Spune-mi pe cinstea dumitale de bărbat că copilul pe care l-am văzut eu nu este al dumitale, şi-ţi făgăduiesc să tac.

Dar Constant se uită în pămînt. Bătrînul se întoarse de la el şi zise mai încet:

— Iar bine că mai ai atîta mustrare de cuget.

Urmă o tăcere grea şi ameninţătoare.

— Şi ce vrei să faci? îl întrebă Constant.

— Vreau să te fac să înţelegi că e păcat să mai urzeşti şi alte nenorociri, zise bătrînul îmblînzindu-şi glasul; vreau să te rog să m-asculţi, fiindcă îţi voi binele. Eu sunt bătrîn, mai aproape de moarte decît de viaţă, şi dorinţa mea cea din urmă este să te văd fericit. Ce interes am eu?... Ştii bine cît îmi era de drag să mă gîndesc la tine şi la Elencuţa... Ei, nu se mai poate! Ai dărîmat tot.

— Deci, ce-i de făcut? îl întrebă tînărul descurajat.

— E de făcut să rămîi un om cinstit; să te întorci la copilul tău şi să îndreptezi ceea ce ai greşit.

— Bine, zise fiu-său aprins, dar atunci trebuie să mă depărtez de Elencuţa.

— Negreşit.

— Eu?.. zise el tare. Mai bine mă-mpuşc.

— Eşti copil, hotărî tată-său dînd din cap. Nu-nţelegi că acuma e o datorie de-a spune Elencuţei adevărul?...

— Prea bine, i-l voi spune. Dar dacă mă va ierta?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu te vei ierta tu, căci amorul trece şi viaţa rămîne, cu nevoile şi supărările ei. Rămîne părerea de rău; rămîne remuşcarea.

Dar Constant se încălzise şi, nerăbdător, zise bătrînului:

— Ei, îmi vorbeşti, tată, parcă aş fi un copil căruia i se spun poveşti...

Bătrînul ridică fruntea.

— Cum ai zis?...

— Am zis... am zis că poate ai dreptate, — dar şi eu am dreptatea mea. E cea dintîi dată în care simt că trăiesc. M-am renăscut, mi-e dragă viaţa, cred în ceva, cred... şi dumneata vii să-mi vorbeşti de nişte lucruri din altă lume, parcă firea omenească ar fi o biblie...

Colonelul se uita la el cu nelinişte şi aproape cu mînie, dar căută să se stăpînească.

— Va să zică eşti hotărît să te duci înainte? întrebă el.

— Înainte!... cu toată inima şi tot sufletul !... răspunse acesta.

— Prea bine. Mergi sănătos, zise bătrînul, întorcîndu-i spatele.

Constant ieşi. Colonelul chemă pe fecior şi zise să-i puie caii. Se-nvîrtea prin odaie galben şi aproape dezgustat de fiul său. Dacă ar fi fost îmbrăcat în minutul acela, s-ar fi dus pe jos la Mălini şi ar fi vorbit mamei Elencuţei cu înflăcărarea unui tînăr de 20 de ani, nu cu liniştea şi temeiul bătrîneţii. Dar pînă să se-mbrace şi să-i puie caii trecu încă vreme. Puţin cîte puţin el se linişti şi mintea reveni în scaunul ei. În locul hotărîrii puternice de mai înainte, veni tristeţea. Era drept ceea ce voia el, dar în cele din urmă vinovatul era fiul său, singurul lui copil.

— Şi Doamne fereşte, zicea el, e în stare să facă vreo nebunie!....

Se gîndea şi iar se gîndea. Cînd însă prindea din nou firul întîmplărilor, adevărul îi răsărea clar în minte, şi vedea că nu era alt mijloc de scăpare: trebuia să spuie mamei Elencuţei adevărul, şi dacă dînsa ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fost destul de bună ca să ierte greşeala fiului său, să caute împreună mijlocul de a o îndrepta.

Cu această hotărîre se urcă în trăsură şi plecă la Mălini.

În vremea asta, Constant, ieşind de la tată-său, se simţi un moment rătăcit. Cu pasul nesigur se îndreptă spre maică-sa, ca spre singura lui scăpare. Deşi niciodată nu-şi dase drumul pornirilor inimei faţă de dînsa, acuma acolo îi era unica speranţă. Încet, palid, intră la bătrînă, căutînd să-şi ascundă cît mai bine mişcările sufletului. El începu să spuie bătrînei aproape zîmbind scena lui cu tată-său, şi aduse vorba şi despre Silvia, zugrăvind-o, cu sălbăticia cu care un amor nou sfîşie pe unul vechi şi umilitor, ca pe adevărata cauză a celor ce se întîmplau acum. Bătrîna, a cărei inimă era închisă la orice simţire generoasă şi care nu trăia decît cu prejudecăţi, îl aprobă cu totul. Ea opri pe Constant de a se duce numaidecît la Elencuţa şi scrise mamei ei rugînd-o să vie la dînsa: avea să-i spuie ceva. Nu dete nici o însemnătate furiei colonelului.

Se întîmplă însă că mama fetei nu fu de aceeaşi părere. Deşi era veche prietenă cu colonelul, dînsa văzu în fapta cinstită a colonelului cu totul altceva. Fiind un suflet de văduvă devenită bărbat, bănuitoare, gîndind strîmb, socotind că toată lumea o înşală, — ea hotărî că a ghicit tot: bătrînului sau poate femeiei lui, semeaţa coana Păuna, nu le mai convenea căsătoria aceea, şi astfel născoceau fel de fel de snoave.

— Căci altfel, zicea ea călugăriţei, ce însemnează scornitura aceea a colonelului? Un om care a avut o femeie, — ei, şi?... Putea prea bine să lase să se facă nunta, sau să-i dea ceva acolo să tacă, — şi mai pe urmă văzînd şi făcînd... Parcă nu se întîmplă în toate zilele asemenea lucruri! Dar nu înţelegi tu, Xenio, zicea ea călugăriţei cu un aer de adîncă pricepere, că aici e chestia de... uite popa nu e popa? Şi ştii că eu nu sunt deprinsă cu mutrele nimănui.

Biata călugăriţă tăcea, neîndrăznind să-şi spuie părerea.

Cea mai încremenită însă fu Elencuţa, cînd îi zise mă-sa să-şi pregătească cufărul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Pentru ce? întrebă fata, fără gînd de-a se supune.

— Pentru că d-nul colonel a venit să-mi spuie că lucrurile nu mai sunt cu putinţă.

Fata asculta cu nedumerire, deschizînd ochii mari.

— Cine? zise ea cu neîncredere, moşu State?...

— Da, moşu-tu State.

Ea se încercă să rîdă.

— Asta-i vorbă de clacă...

— Vorbă!... răspunse mama-sa răstit, prea bine, du-te de gîtul unui domn care are femeie şi copil, zise ea trecînd într-o altă odaie şi închizînd uşa cu zgomot.

— Mămucuţă, zise fata, călugăriţei, ce, v-aţi apucat să rîdeţi de mine?

— De, mamă... răspunse bătrîna, ridicînd din umeri.

Elencuţa se legă de gîtul ei, ca o nevoie, şi n-o lăsă pînă nu-i spuse tot: cum a venit colonelul, ce-a zis, ce i-a răspuns mama. Fata se îndreptă grabnic spre camera ei.

— Mă duc să vorbesc eu cu moşu State...

— Nu, mamă, nu face una ca asta, şade ruşine. Mămucuţă, mă rog matale, nu face o asemenea faptă... aud vecinii... află lumea...

— Las' s-audă... zise ea cu încăpăţînarea unui copil alintat.

Dar cînd călugăriţa tăcu, „aud vecinii" răsună în urechea ei ca o vorbă mare. Vecinii fetei erau de toată mîna, şi nici nu vrea să ştie de ei. Dar, printre dînşii era şi Ida...

Fata îngheţă în picioare, dreaptă, fără suflare, albă ca o hîrtie. Ea se uită înainte-i, mototolind o panglică de la rochie, şi rămase astfel mai multă vreme.

— Bine, zise ea călugăriţei.

Şi se duse singură în odaia ei. I se părea că-i bătuse cineva două cuie în tîmple. Vorba aceea „femeie şi copil" i se rostogolea în minte ca un vis furios care aduce lucruri străine şi pline de spaimă. I se închega toată închipuirea într-o stană neagră, necunoscută, care lua forme strîmbe, mătăhăloase, ce se duceau de la un ochi la altul, pricinuindu-i o adevărată durere fizică. Întinsă pe pat, cu privirile pierdute în plasa perdelelor, îşi pusese o mînă pe frunte şi căuta pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cineva care s-o ajute, s-o scape... Şi cînd figura colonelului îi veni în minte şi apoi a lui Constant, ce adîncă mîhnire i se revărsa în inimă!... Cu durerea cu care o mamă se desparte de un mormînt în care natura a închis rămăşiţele copilului ei, se despărţi ea, în faptul sufletesc, de chipurile acelea. Le plînse, şi lacrimile curseră, tăcute, pe pernă...

Tocmai seara veni călugăriţa s-o vadă, de-abia deschizînd uşa.

— Mămucuţă, zise bătrîna cu frică, uite, maică-ta mă trimite să te întreb dacă eşti gata.

— Gata, gata, răspunse Elencuţa, sculîndu-se.

Bătrîna o văzu în ce hal era şi-i luă capul în mîni, sărutînd-o. Jalea lor se amestecă în tăcerea durerii.

Şi noaptea plecară.

Pe cînd acestea se petreceau la Mălini, Constant şi Păuna aşteptau pe coana Lizica.

Bătrîna, după cum s-a spus, socotea lucru fără însemnătate. Tînărul însă sta ca pe cărbuni. S-ar fi dus de-o mie de ori la Elencuţa, dar, cu temerea oamenilor care se ştiu vinovaţi, se supunea voinţei altora, anume a mamei sale.

Colonelul era îngrijat. Văzuse că Mălineasa îl înţelesese pe dos, dar nu putea face nimic. El aştepta să se desfăşure lucrurile după legea lor firească, avînd conştiinţa limpede a unui om care şi-a împlinit o datorie.

În sfîrşit noaptea trecu, Dumnezeu ştie cum pentru toţi. A doua zi, Constant, văzînd că nu vine nici un răspuns, şi nici bătrîna, hotărî să se ducă la Mălini, întîmple-se ce s-o întîmpla. Atîta îi era de dragă Elencuţa, încît trecea peste toate cuviinţele. Se gîndea s-o vadă şi să-i spuie tot adevărul, să se roage de ea, s-o înduioşeze. Se bizuia şi pe simpatia fetei pentru el; spera că poate şi călugăriţa îl va ajuta; nădăjduia, ca toţi înamoraţii, că împrejurările îi vor fi prielnice şi, cu puterea cu care dragostea e legată de viitor, era sigur că va birui toate greutăţile.

Dar cu cît se îndoi mai puţin la început, cu atît mai mult se miră de răspunsul ce primi la Mălini. Cînd se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

opri la scară şi voi să se dea jos, ieşi o slugă cu căciula în mînă şi-i zise:

— Nu-i nimeni acasă, cucoane.

— Ce fel?...

— Cucoanele au plecat.

— Unde?...

Sluga dete din umeri.

— Maica Xenia nu-i aici?

— Uite mai adineaorea plecă şi dumneaei.... spre monăstire.

El rămase în trăsură, uitîndu-se la sucmanul ţăranului fără să-l vadă.

— Cînd au plecat? întrebă el din nou.

— Aseară.

— Întoarce! zise el vizitiului, şi la gară!...

Îi rămînea speranţa de-a afla acolo drumul ce-l luaseră. Ajunse la gară în zbor. Cum se dete jos, alergă la casier. Acesta, nefiind încă ceasul trenului, nu era acolo. Constant găsi pe un ajutor al lui, care îi spuse că în adevăr cele două femei plecaseră cu trenul de noapte, şi, fiind staţia mică, se putu constata de pe bilete că se duseseră la Botoşani.

— La Botoşani... zise Constant lung şi nesigur.

Apoi ieşi încet, tăcut, şi se îndreptă spre trăsură. Vizitiul se uita la el nedumerit.

— Coane... pălăria...

Constant duse mîna răpede la cap, şi se întoarse să-şi ia pălăria, pe care o uitase în biuroul casierului.

Plecară înapoi. Pe drum nu văzu nimic. Un singur lucru i se aşezase în suflet, ca o piatră într-un pustiu: „a plecat".

El urcă scările acasă şi intră de-a dreptul la bătrînă. Galben şi fără putere se aşeză pe un scaun.

— A plecat, zise el.

— Unde ? întrebă Păuna repede.

— Cine ştie... la Botoşani...

— La Botoşani!... Nu cred, zise ea cu îndoială. N-au pe nimeni.

El se sculase.

— Diseară plec.

— Unde, mamă? întrebă bătrîna neliniştită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

El însă se îndreptase spre uşe: la întrebarea ei se opri, o privi o clipă şi ridică din umeri, parcă ar fi considerat-o ca pe un copil. Apoi ieşi. Pe tată-său nu voi să-l vadă.

Coana Păuna, îngrijată, chemă pe colonel şi-i spuse cele ce se petreceau, aruncînd toată răspunderea pe el.

— Nu mă mai amărî şi dumneata, zise bătrînul. Nu cunoşti împrejurările şi nu mă înţelegi nici acum cum nu m-ai înţeles niciodată, adaose, pierzînd răbdarea şi voind să iasă.

— Pleacă... zise bătrîna în urma lui.

Colonelul se întoarse răpede.

— Unde pleacă? întrebă el.

— Ştiu eu... după dînsa.

— Bine, bine, zise colonelul cu mulţumire, lasă să plece. E un bine că pleacă... Lumea are să-l liniştească, Dacă o-ntîlni-o şi se vor întoarce, Dumnezeu să-i binecuvinteze. Eu mi-am făcut datoria. Dar nu o va întîlni... încheie bătrînul. Spune-i, Păuno, că-i deschidem credit la Alpengrün, şi lasă-l să plece...

Şi în adevăr Constant plecă.

*

Vara trecută, sus, pe malul Siretului, în grădină, colonelul sta într-un fotoliu de lemn, mîngîind capul unui copil blond, cu ochii albaştri. Fiu-său, la dreapta, citea, iar alături Silvia, cu mînile pe genunchi, se uita în lungul apei, legînd cele tainice ale sufletului cu întinderea himerică a spaţiului. Era linişte. Cîtepatru puneau la mijloc viaţa fiecăruia, căutînd s-o strîngă cît mai bine la un loc. Dacă gîndurile lor luau adesea altă cale, vina era a naturei noastre omeneşti, care nu urmează decît drumul legilor sale.

În timpul lipsei lui Constant, coana Păuna murise. După vreo cîteva luni, bătrînul, singur şi uitat de toţi, adusese la ţară pe copil şi Silvia, şi cînd veni fiu-său îi găsi acolo. El se întorcea cu aceeaşi rană, dar dusă oarecum în partea nematerială a vieţii. În drumul lui se oprise la Iaşi şi aflase că Elencuţa se mărita şi lua pe Comăneşteanu. Ştirea îi pricinui o lungă înduioşare; zîmbi trist cînd i se spuse că ele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

petrecuseră mai tot timpul la moşie pe cînd el le căuta prin lume, — şi fără nici o putere se supuse soartei. Moartea mamei sale îl duse în braţele bătrînului de-a dreptul, fără nici o explicare, şi cînd văzu alături pe copil şi pe Silvia se uită la el fără mirare.

Astfel trăi mai departe, reîntocmindu-şi viaţa încetul cu încetul, fără revoltă şi fără zgomot. Era hotărît să asculte pe tată-său şi să ia pe Silvia după trecerea timpului de doliu. Pentru toate avea măsură şi pricepere, aşa, ca a celorlalţi oameni, căci pentru el îi răsărise în suflet lucrul cel mai greu de găsit în lume: un ideal.

Elencuţa se mărita; poate îl uitase, căci aşa e lumea; poate să făcuse urîtă...

Erau toate în zadar: lui îi rămăsese suavitatea simţirilor, a căror tinereţe părea că se eternizase în icoana ideală, a acelei femei, şi lumea, în afară, nu-l putea face nici mai fericit nici mai nenorocit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr